

DİNİN KÖKENLERİ

Sigmund Freud

Sigmund Freud 1856'da Moravia'da doğdu; dört ile seksen iki yaşları arasında evi Viyana'daydı: 1938'de Hitler'in Avusturya'yı işgali onu ertesi yıl öldüğü Londra'ya sığınmak zorunda bıraktı. Kariyeri sinir sisteminin anatomisi ve fizyolojisi üzerine birçok yıl süren çok parlak çalışmalarla başladı. Paris'te Charcot'nun yanında bir çalışma döneminden sonra ilgisi ilk kez ruhbilime döndüğünde hemen hemen otuz yaşındaydı. Viyana'da bir on yıl daha klinik çalışmadan sonra (başlangıçta yaşlı bir meslektaş, Breuer'le birlikte) yarattığı ruh çözümlemesinin doğumunu gördü. Bu, başlangıçta basitçe nevroitik hastaların zihinlerini inceleyerek onları sağaltma yöntemiymi ama çabucak ister hasta isterse sağlıklı olsun aklın genelde işleyişi hakkındaki bilgilerin yığılmasına doğru bir gelişim gösterdi. Freud böylece çocuklukta cinsel içgüdünün normal gelişimini ortaya koyması ve büyük ölçüde düşleri incelemesine dayanan, günlük düşünce ve eylemlerimiz üzerinde etkili olan bilinçdışı güçlere ilişkin temel buluşunu yapmayı başardı. Freud'un yaşamı olaysızdı ama düşünceleri yalnızca birçok uzmanlık alanını değil son yarım yüzyılın tüm düşünsel yaşamını da biçimlendirmiştir.

SIGMUND FREUD'UN YAŞAMI VE DÜŞÜNCELERİ

En başta, Freud insan aklının bilimsel olarak incelenmesi için ilk aracın kaşifidir. Yaratıcı dahi yazarların, zihinsel süreçler hakkında bölük pörçük içgörülerini olmuştur ama Freud'dan önce hiçbir sistematik araştırma yöntemi bulunmamaktadır.

Aklın bilinçdışı içeriğinin, tümüyle, enerjilerini doğrudan birincil fiziksel içgüdülerden alan davranışsal eğilimlerin -arzular yada istekler- etkinliğinden ibaret olduğu görülmüştür. Anında doyum sağlamak dışında hiçbir düşünceye aldırış etmeksizin işlerler; bu nedenle de aklın, gerçekliğe uyum ve dış tehlikelerden kaçınma ile ilgili daha bilinçli öğelerine ayak uydurmamaları daha olasıdır.

Freud'un öz-çözümlemesi, onu, düşlerin doğasını soruşturmaya yöneltmiştir. Bunların da, nevroitik belirtiler gibi, birincil bilinçdışı itkilerle ikincil bilinçli itkiler arasındaki bir çatışma ve uzlaşmanın ürünü oldukları ortaya çıkmıştır.

Sonunda düşlerin özenli incelemesi Freud'un birincil ve ikincil düşünce süreçleri diye adlandırdığı şeyler arasındaki ve aklın bilinçdışı ve bilinç bölgelerindeki olaylar arasındaki dikkate değer farkları sınıflandırmasına olanak vermiştir. Bilinçdışında hiçbir tür örgütlenme ya da eşgüdüm bulunmadığı; ayrı ayrı her itkinin tüm diğerlerinden bağımsız olarak doyum aradığı; birbirlerinden etkilenmeden ortaya çıktıkları; zıtlıkların tümüyle işlemez olduğu ve en zıt itkilerin yan yana gelişebildiği bulunmuştur.

Onlar yalnızca psikonevrozların ve psikozların mekanizmalarını aydınlatmaya değil; dil sürçmesi, espri yapma, sanatsal yaratış, politik kurumlar ve din gibi normal süreçlere de uygulanmışlar; çoğu uygulamalı bilime -arkeoloji, antropoloji, kriminoloji, eğitim- yeni bir ışık tutmada rol almışlar; ayrıca ruhçözümsel sağaltımın etkinliğinde de yardımcı olmuşlardır. ... Pek çok kişinin bunları hayranlık uyandırıcı bulmasına karşın kendisi her

zaman bunların geçici hipotezler olduğu konusunda diretmiştir. Gerçekten yaşamının oldukça ileri döneminde "bilinçdışı" teriminin bulanıklığı ve pek çok çelişkili kullanımından etkilenerek örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlerin "id", örgütlenmiş gerçekçi kesimin "ego" ve eleştirel ve ahlaksal işlevin "Super-ego" diye adlandırıldığı, aklın yeni bir yapısal tanımını -pek çok konuya kesinlikle açıklık getirmiş olan "bir yeni tanımlama- yapmıştır.

TAKINTILI EYLEMLER VE DİNSEL UYGULAMALAR

Hastanın kendisine de farklı görünmezler; yine de onlardan vazgeçemez çünkü törenden herhangi bir uzaklaşma, hastayı hatasını hemen düzeltmek zorunda bırakan, dayanılmaz bir anksiyeteye karşılaşır. ... Bir törenin yerine getirilmesi onu bir dizi yazılı olmayan kuralların yerine koyarak tanımlanabilir. Örneğin yatak törenini alalım: sandalye yatağın yanında belli bir yerde durmalı; giysiler belli biçimde katlanmış olarak yatağın üzerinde durmalı; örtü alt kısmın altına sokulmuş ve çarşaf düzgün olmalı; yastıklar falanca biçimde düzenlenmeli ve kişinin bedeni kesin olarak belirlenmiş bir konumda uzanmalı. Ancak tüm bunlardan sonra uykuya dalabilir. Dolayısıyla hafif olgularda tören alışıldık ve onaylanabilir normal bir işlemin abartılmasından farklı bir şey olarak görülmez; ama sürdürülüşündeki özel titizlik ve ihmal edilmesini izleyen anksiyete törene "kutsal eylem" damgası vurur.

Küçük eklemelerle süslenmiş ya da aralar ve yinelemelerle ritmik bir özellik verilmiş her etkinlik sözcüğün geniş anlamıyla takıntılı eylem haline gelebilir. ... Genelde takıntılı eylemler törenlerden gelişmiştir.

Nevrotik törenlerle dinsel ayinin kutsal eylemleri arasındaki benzerliklerin nerede olduğunu görmek kolaydır: ihmal edilmeleriyle ortaya çıkan vicdan azaplarında, (kesintiye karşı yasaklamada görülen) tüm diğer eylemlerden tamamen yalıtılmışlıklarında ve her ayrıntısıyla sürdürülmelerindeki titizlikte. Ama farklar da eşit ölçüde açıktır ve birkaç tanesi o kadar göze çarpıcıdır ki karşılaştırılmayı kutsala saygısızlık haline getirirler: ayinlerin (ibadet, doğuya dönmek vs.) basmakalıp özelliğinin tersine [nevrotik] törensel eylemlerin büyük bireysel çeşitliliği, dini uygulamaların genel ve toplumsal özelliğinin zıttı olan bireysel doğaları ve hepsinin ötesinde dinsel törenin ayrıntıları önem yüklü ve simgesel bir anlama sahipken nevrotiklerinkinin aptalca ve anlamsız görünmeleri. Bu açıdan takıntılı bir nevroz gizli bir dinin yarı komik yarı trajik bir karikatürünü temsil eder.

Bir zorlanıma boyun eğen insanın bunu anlamını -ya da esas anlamını- kavramadan gerçekleştirmesi hastalığın koşullarından biridir. ... Bu önemli durumu takıntılı eylemin bilinçdışı güdü ve düşünceleri ifade etmeye hizmet ettiğini söyleyerek anlatırız. Bunda dini uygulamalardan bir diğer uzaklaşmayı bulmuş gibiyiz ama papaz ve bilimsel araştırmacıların ayinin -çoğunlukla simgesel- anlamını bilebilmelerine karşın genellikle sıradan dindar bireyin de bir töreni, anlamını düşünmeden sürdürdüğünü unutmamalıyız. Ancak tüm inananlarda dini uygulamalara zorlayan güdüler kendileri için bilinmez durumdadır ya da bilinçte kendi yerlerine geçmiş olan başkaları tarafından temsil edilirler.

Terimlerdeki açık çelişkiye rağmen bilinçdışı bir suçluluk duygusu olarak adlandırmamız gerekir. ... Cezalandırılma düşüncesi yoluyla ayartının içsel algısına bağlı olan gizli bir beklenti anksiyetesi duygusuna ya da talihsizlik beklentisine neden olur. Tören ilk kez oluşturulduğunda hasta ham şunu ya da bunu yapması gerektiğinin yoksa başına bir hastalık geleceğinin bilincindedir ve genellikle beklenen hastalığın doğası hala bilinci tarafından bilinmektedir. ... Dolayısıyla tören bir savunma eylemi ya da sigorta, bir koruyucu önlem olarak başlar.

Takıntılı nevroziklerin suçluluk duygusu karşısını dindar insanların kötü günahkarlar olduklarına yürekten inanmalarında bulur ve öyle görünüyor ki bu türden insanların her güncel eyleme ve özellikle de her olağandışı göreve başlarken yerine getirdikleri uygulamalar (dualar, ibadetler v.s.) savunma ya da korunma önlemi değeri taşır.

Tıpkı bir fobinin histerik bir nöbeti önlemek üzere gelişmesi gibi yasaklamaların takıntılı eylemlerin yerini aldığı görülecektir. Yine, tıpkı Kilisenin evlilik töreninin inanan için aksi durumda günah olacak olan cinsel hazın bir onaylaması anlamına gelmesi gibi bir tören henüz kesin olarak yasaklanmamış şeylere izin verilmesinin bağlı olduğu koşulların toplamını temsil eder. Takıntılı nevrozun, yanı sıra tüm benzer bozuklukların, bir diğer özelliği dışavurumlarının (takıntılı eylemler de dahil olmak üzere belirtilerinin) aklın savaşı güçleri arasında bir uzlaşma olma koşulunu yerine getirmesidir.

Düşlerin yorumlanmasında tarafımdan keşfedilmiş olan ruhsal yer değiştirme düzeneğinin takıntılı nevrozun zihinsel süreçlerine egemen olduğunu fark edene dek klinik tablonun bu önemli özelliğini anlayamadık. Yukarıda verilen birkaç takıntılı eylem örneğinde simgeciliklerinin ve uygulanmalarındaki ayrıntının gerçek, önemli bir şeyden onun yerini alan küçük bir şeye bir yer değiştirmeye -örneğin bir kocadan bir sandalyeye- ortaya çıktığı gayet açıktır. ... Dini alanda da ruhsal değerlerin bir yer değiştirmesi doğrultusunda benzer bir eğilim olduğu ve böylece önemsiz dini uygulama törenlerinin sonunda temel şey haline geldiği ve altta yatan düşünceleri bir yana ittiği yadsınamaz. Dinlerin geçmişi kapsar biçimde işleyen ve değerlerin başlangıçtaki dengesini yeniden kurmayı amaçlayan reformlara maruz kalmasının nedeni budur.

Bu benzerlikler göz önüne alındığında insan takıntılı nevrozu bir din oluşumunun patolojik karşılığı olarak değerlendirmeye ve bu nevrozu bireysel bir sofuluk ve dini evrensel bir takıntılı nevroz olarak tanımlamaya cesaret edebilir.

Kişi eski dinlerin gelişiminde insanoğlunun "günahkar" oldukları için vazgeçtiği pek çok şeyin Tanrı'ya teslim edildiğini ve yine onun adına izin verildiğini, böylece kötü ve toplumsal olarak zararlı içgüdülerin ona devredilmesinin insanın kendini onlardan kurtarmasının aracı olduğunu çıkarsar gibidir. Bu nedenle onlardan gelişen kötülüklerle birlikte insanın tüm özelliklerinin sınırsız ölçüde eskil tanrılara yüklenmesi elbette rastlantısal değildir. Bununla birlikte ilahi örneğe başvurarak kendi günahlarını haklı kılmasına izin verilmemesi de bununla çelişmez.

TOTEM VE TABU

I

ENSEST KORKUSU

Avustralya yerlilerini alacağım. ... Evler ya da kalıcı barınaklar inşa etmezler; toprağı işlemezler; köpek dışında evcil hayvan beslemezler; çanak çömlek sanatıyla bile tanışmamışlardır. Tamamen avladıkları her türden hayvan etiyle, kazdıkları köklerle yaşarlar. Kral ya da şef tanımazlar; toplumla ilgili işlere yaşlılar meclisi karar verir.

Bu zavallı çıplak yamyamların cinsel yaşamının bizim anladığımız anlamda ahlaklı olmasını ya da cinsel içgüdülerinin büyük ölçüde bir kısıtlamaya maruz kalmasını elbette beklemeyiz. Yine de en titiz özen ve en acı verici katılıkla ensest ilişkilerden kaçınmayı amaçladıklarını görürüz. Aslında tüm toplumsal örgütlenmeleri bu amaca hizmet eder ya da bu amacın yerine getirilmesiyle ilişkiliymiş gibi görünür.

Avustralyalılarda eksik olan tüm dini ve toplumsal kurumların yerini "totemizm" sistemi almıştır. Avustralya kabileleri her biri kendi toteminin adını taşıyan küçük bölümlere ya da klanlara ayrılmıştır. Totem nedir? Genellikle (ister yenebilir ya da zararsız ister tehlikeli ve korkutucu olsun) bir hayvan ve daha ender olarak da tüm klanla özel bir ilişkisi olan bir bitki ya da (yağmur ya da su gibi) doğal bir görüngüdür. Öncelikle totem, tüm klanın ortak atasıdır; aynı zamanda onlara kehanetler yollayan ve başkaları için tehlikeli de olsa kendi çocuklarını tanıyan ve esirgeyen koruyucu ruhları ve yardımcılarıdır. Bunun karşılığında klan üyeleri totemlerini öldürmeme ya da ona zarar vermeme ve onun etini yememe (ya da onlardan başka biçimlerde yararlanmama) konusunda (otomatik yaptırımlara bağlı) kutsal bir yükümlülük altındadırlar. Totemci özellik belli bir hayvan ya da varlıkta değil belli bir sınıftan tüm bireylerde doğuştan mevcuttur. Zaman zaman, klan üyelerinin totemlerinin hareket ve özelliklerini törensi danslarda temsil ya da taklit ettiği şenlikler yapılır.

Bir Avustralyalının totemiyle ilişkisi onun tüm toplumsal yükümlülüklerinin temelidir: bir yandan kabile üyelerinden ve diğer yandan kan bağlarından üstündür.

Totem sözcüğü ilk kez 1791'de bir İngiliz olan J. Long tarafından Kuzey Amerika Kızılderililerinden alınarak ("totam" halinde) kullanılmıştır. ... Totemci kurumların yalnızca Avustralyalılar arasında değil aynı zamanda Kuzey Amerika Kızılderilileri, Okyanusya halkı, Doğu Hindistan ve Afrika'nın büyük bir bölümünde de işlemiş olduğu ya da halen işlediği gözlemlenmiştir. Totemciliğin bir zamanlar Avrupa ve Asya'nın Ari ve Sami yerli ırkları arasında var olduğu da, aksi durumda açıklanması zor olan, belli süregelen kalınlardan çıkarılabilir. Bu nedenle pek çok araştırmacı bunu insan gelişiminin evrensel olarak geçirilmiş zorunlu bir evresi olarak kabul etme eğilimindedir.

Totemleri bulduğumuz neredeyse her yerde aynı zamanda aynı totemin insanların birbirleriyle cinsel ilişkide bulunmasına ve buna bağlı olarak da evliliklerine karşı bir yasa da buluruz. O halde bu totemizmle ilgili bir kurum, "*dış evliliktir*".

Totemizmle dış evlilik arasındaki bağ sürmektedir ve çok sıkı bir bağ olduğu açıktır.

Avustralya' da yasaklanmış bir klandan biriyle cinsel ilişkinin olağan cezası ölümdür.

Totemler kalıtımsal olduğundan ve evlilikle değişmediğinden yasaklamanın sonuçlarını izlemek kolaydır. Örneğin, soyun dışı çizgisinden geldiği yerde Kanguru toteminden bir erkek Emu toteminden bir kadınla evlenirse kız ve oğlan tüm çocuklar Emu totemine ait olur. Dolayısıyla totem düzeni bu evlilikten gelen bir oğlun kendisi gibi Emu olan anne ya da kız kardeşleriyle ensest ilişki kurmasını olanaksız kılacaktır.

Öte yandan bu yasaklama söz konusu olduğu sürece Kanguru olan baba Emu olan kızlarıyla ensest suçu işlemekle serbesttir. Ancak, eğer soy erkek çizgisinden gelirse (tüm çocukları Kanguru olacağından) Kanguru babanın kızlarıyla ensest ilişkisi yasaklanırken oğlan annesiyle ensest suç işlemekte serbest olacaktır. Totem yasaklarının çoğunlukla oğlun ensest arzularına yönelik olduğunu düşünmek için gerekçeler bulunduğundan Totem yasaklamalarının bu imaları dışı çizgisinden soy gelişiminin erkek çizgisinden gelişimden daha eski olduğunu düşündürür.

Ama biraz daha düşününce totemle bağlantılı dış evliliğin bir erkeğin annesi ve kız kardeşleriyle ensestinin engellenmesinden daha fazlasını gerçekleştirdiği (ve dolayısıyla daha fazlasını amaçladığı) görülür. Tümüne sanki kan bağı olan kişilermiş gibi davranarak bir erkeğin kendi klanından tüm kadınlarla (yani kan bağı olmayan pek çok kadınla) cinsel ilişki kurmasını olanaksız kılar. Uygar insanlarda karşılığı olabilecek herhangi bir şeyin çok ötesine uzanan bu çok kapsamlı yasaklamanın ruhbilimsel haklılığını görmek ilk bakışta güçtür. ... Aynı totemden gelen herkesin arasında kan bağı vardır. Bir aile oluştururlar ve bu aile içinde en uzak akrabalık bile cinsel ilişkiye mutlak bir engel olarak kabul edilir.

Çeşitli akrabalık derecelerini anlatmak için kullanılan terimler iki birey arasındaki ilişkiyi değil bir bireyle bir grup arasındaki ilişkiyi gösterir.

Bir erkek "baba" terimini yalnızca kendi atası için değil annesinin kabile yasasına uygun olarak evlenmiş olabileceği ve dolayısıyla kendisini dölemiş olabilecek tüm diğer erkekler için de kullanır; "anne" sözcüğünü yalnızca gerçekten kendisini doğurmuş olan kadın için değil kabile yasasını çiğnemediği kendisini doğurmuş olabilecek her kadın için kullanır; "erkek ve kız kardeş" terimlerini yalnızca gerçek ana babasının çocukları için değil sınıfçı anlamda kendisiyle ana baba ilişkisi içinde olan tüm bu insanların çocukları için de kullanır; vs. Dolayısıyla iki Avustralyalının birbiri için kullandığı akrabalık terimlerinin bizimkiler gibi kan akrabalığını belirtmesi gerekmez: bu sözcükler ruhsaldan çok toplumsal ilişkileri temsil ederler.

Kafa karıştırıcı görünmesine karşın eğer buna araştırmacı L. Fison'ın "grup evliliği" olarak adlandırdığı, belli sayıda kadın üzerinde evlilik hakları bulunan belli sayıda erkekten oluşan evlilik kurumunun kalıntısı olarak bakarsak kolaylıkla açıklık kazanır.

Bu insanlar arasında bireysel evlilikten önce grup evliliği vardı ve ortadan kalktıktan sonra ardında hem dil hem de geleneklerde kesin izler bıraktı.

Totemci dış evlilik, aynı klan üyeleri arasında cinsel ilişki yasağı, grup ensestini engellemenin uygun aracı olarak görünür.

Çünkü Avustralya'da tek yasağın totem engeli olduğu az sayıda ırk bulunur. Çoğu, evlilik sınıfları ya da "aşiret" olarak bilinenler, iki bölüme ayrılacak şekilde örgütlenmiştir. Bu aşiretlerden her biri dış evlilikçidir ve bir dizi totem klanını içerir. Genellikle her aşiret iki alt aşirete bölünür, böylece tüm kabile aşiretlerle totem klanları arasında alt aşiretler olmak üzere dörde ayrılır. ... Burada on iki totem klanı dört alt aşiret ve iki aşirete bölünür.

En gelişmiş biçimiyle evlilik sınıfları sistemi doğal ve grup ensestinin ötesine geçmeye ve uzak akraba grupları arasında evliliği yasaklamaya yönelik bir çabaya tanıklık eder.

Avustralyalıların yanı sıra diğer vahşi halkların da ensestinin engellenmesinde gösterdikleri özene dikkati çekmek amacımız için yeterli olacaktır.

Bunlara, bireylerin yakın akrabalarıyla ilişkilerini düzenleyen bir dizi "geleneği" eklemeliyiz; sözcüğün tam anlamıyla dini katılıkla uygulanan ve amacı hiç de kuşku götürmeyen gelenekler.

Yeni Hebrid adalarından Lepers Adasında bir oğlan belli bir yaşa geldiğinde artık evde yaşamaz, bundan böyle sürekli olarak beslenip uyuyacağı "klüp evinde" yerini alır. Yemek istemek için yine babasının evine gidebileceği doğrudur ama eğer kız kardeşi evdeyse yemeden gitmek zorundadır; eğer orada kız kardeşi yoksa kapının yanına oturup yiyebilir. Eğer rastlantı eseri kız ve erkek kardeş açık havada karşılaşırlarsa kız kaçıp saklanmalıdır. ... Bir oğlanla annesi arasındaki çekince oğlan büyüdükçe artar ve anneninki oğlaninkinden çok daha fazladır. Eğer anne yemek getirirse ona vermez, alması için yere bırakır. Onunla konuşurken ona ikinci tekil şahısla hitap etmez, daha mesafeli çoğul biçimleri kullanır.

Benzer gelenekler Yeni Kaledonya'da da yaygındır.

Yeni Britanya'nın Gazelle yarımadası yerlileri arasında bir kızın evlendikten sonra erkek kardeşiyle konuşmasına izin verilmez; adını asla ağızına almaz ama ona başka bir sözcükle hitap eder.

Yeni Mecklenburg'da bir tür kuzenler kız ve erkek kardeşler gibi benzer kısıtlamalara maruz kalırlar.

Fiji'de bu kaçınma kuralları özellikle katıdır; yalnızca kan bağıyla kız kardeşleri değil kabile kız kardeşlerini de etkiler.

Sumatra'daki Batta'lar arasında kaçınma kuralları tüm yakın akrabalara uygulanır. ... Dahası, bir baba asla evde kızıyla yalnız kalmaz, anne de oğluyla ... Bu insanlar bir erkekle bir kadının yalnız başlarına karşılaşmasının aralarında uygun olmayan bir yakınlığa yol açacağını kesin kabul ederler.

Güney Afrika'daki Delagoa Körfezinde Barongo'lar arasında bir erkeğin baldızıyla ilişkilerini en katı kurallar belirler.

İngiliz Doğu Afrika'sında ... Bir kız ergenlikle evlilik dönemi arasında babasından çekinmelidir. Yolda karşılaşırlarsa babası geçerken kız saklanır ve asla onun yanına gidip oturamaz. Evlendikten sonra babasından hiçbir biçimde kaçınmaz.

En yaygın ve en katı (ve uygar ırkların bakış açısından en ilginç) kaçınma bir erkeğin kayınvalidesiyle ilişkisini kısıtlayandır.

Ruhsal-cinsel gereksinimleri evliliğinde ve aile yaşamında doyum bulacak olan bir kadın sıklıkla evlilik ilişkisi zamansız bir biçimde son bulduğu için ve duygusal yaşamının sakinliği nedeniyle doyumsuz kalma tehlikesinin tehdidi altındadır. Yaşlandıkça bir anne kendisini çocuklarının yerine koyarak, kendisini onlarla özdeşleştirerek bu tehditten kurtulur... Ana babaların çocuklarıyla genç kaldıkları söylenir ve aslında bu ana babaların çocuklarından edindikleri en değerli ruhsal kazanımlardan biridir. Evliliğin çocuksuz olduğu yerde kadın evliliğinin kendisinden talep ettiği boyun eğmeye katlanmasında kendisine en çok yardımcı olabilecek şeylerden birinden yoksundur.

Ruhçözümlemesi bize bir oğlanın sevgisi için ilk nesne seçiminin ensest doğada olduğunu ve bu nesnelere yasak nesnelere-annesi, kız kardeşi- olduğunu öğretmiştir. Büyüdükçe kendisini bu ensest çekimden kurtarma biçimini de öğrendik. Öte yandan bir nevrotik değişmez biçimde bir ölçüde ruhsal gelişmişlik sergiler. Ya çocukluğunda egemen olan ruhsal-cinsel durumlardan kurtulmayı başaramamış ya da onlara geri dönmüştür.

II TABU VE DUYGUSAL ÇİFTE DEĞERLİLİK

(1)

"Tabu" bir Polinezya sözcüğüdür.

Tabunun anlamı iki birbirine zıt yöne ayrılır. Bizim için bir yandan "kutsal", "kutsanmış" ve öte yandan da "tekinsiz", "tehlikeli", "yasak", "murdar" anlamına gelir. ... Tabuda yaklaşılamaz bir şey duygusu vardır ve genellikle yasaklar ve kısıtlamalarda ifade edilir. Bizim "kutsal korku" sözdizimimiz anlam olarak sıklıkla "tabu"ya uyar.

Wundt (1906) tabuyu insanın en eski yazısız yasalar düsturu olarak tanımlar. Genellikle tabunun tanrılardan daha yaşlı olduğu ve herhangi bir dinin var olmadığı bir döneme dek geri gittiği varsayılır.

"Gerçekte tabu yalnızca (a) insan ya da şeylerin kutsal (ya da murdar) özelliğini, (b) bu özellikten doğan yasak türünü ve (c) yasağın ihlal edilmesinden kaynaklanan kutsallığı (ya da murdarlığı) içerir. Polinezya'da tabunun karşıtı *noa* ve "genel" ya da "sıradan" anlamına gelen birleşik biçimlerdir."

"Daha geniş anlamda çeşitli tabu sınıfları ayırt edilebilir: (i) doğal ya da doğrudan, bir insanda doğuştan beri var olan mana'nın (gizemli güç) sonucu; (ii) aktarılmış ya da dolaylı yine mana'nın sonucu ama (a) edinilmiş ya da (b) bir rahip, şef ya da başka bir insan tarafından dayatılmış; (iii) ara, bir kadının kocasına mal edilmesinde olduğu gibi iki etmenin de var olduğu ... " Terim diğer adet edinilmiş kısıtlamalarda da kullanılır ama bir "dini yasak" olarak tanımlanması daha doğru olan şeyden tabu olarak söz edilmemelidir.

"Tabuların çok sayıda amaçları vardır: (i) doğrudan tabuların amaçladıkları (a) önemli kişilerin -şefler, papazlar vs.- ve şeylerin kötülüğe karşı korunması; (b) güçsüzün -kadın, çocuk ve genelde sıradan insan- şeflerin ve papazların güçlü mana'sından (büyülü etkisinden) korunması; (c) cesetlere dokunma ya da onlarla temas etme, belli besinleri yeme, vs. yoluyla girilen tehlikelere karşı hazırlık; (d) engellere karşı yaşamın önemli eylemlerine -ölüm, üyeliğe kabul töreni, evlilik ve cinsel işlevler, vs.- rehberlik etme; (e) insanları tanrıların ve ruhların öfke ve gücünden koruma; ... (ii) Tabular bir bireyin mallarını, arazilerini, aletlerini hırsızlara karşı korumak için konmuştur."

"Bir tabunun ihlal edilmesi suçlunun kendisini bir tabu yapar ... "

Bizim ilgilendiğimiz şey bu ilkel ırkların maruz kaldığı bir dizi yasaktır. Her şey yasaktır; ama neden yasak olduğuna ilişkin hiçbir fikirleri yoktur ve sormak akıllarına gelmez. Tam tersine, yasaklara sanki doğal bir şeymiş gibi uyarlar ve ihlal edilmelerinin otomatik olarak doğrudan cezayla karşılanacağından emindirler.

Tüm bu yasakların ardında belli insanlar ve şeylerin, neredeyse bir enfeksiyon gibi kendileriyle temas yoluyla geçebilen, tehlikeli bir güçle yüklü oldukları için gerekli oldukları şeklinde kuram doğasında bir şey yatar.

Esas olarak onları öldürmeye ve yemeye karşı yasaklar içeren hayvan üzerine tabular Totemizmin çekirdeğini oluşturur. ... Bir erkeğin devamlı kullandığı malı diğer erkekler için her zaman tabudur; örneğin, giysisi, aletleri ve silahları. Avustralya'da bir erkeğin en kişisel malına çocukken üyeliğe kabul sırasında almış olduğu yeni ad da dahildir. Bu ad tabudur ve gizli tutulması gerekir. ... Herhangi bir nedenle tekinsiz olan ya da korku uyandıran her şeyin tabu konusu haline gelmesi şeklinde bir kuralı izler görünürler.

Ama, diye ekler Wundt, " tabunun gerçek kaynakları ayrıcalıklı sınıfların çıkarlarından daha derinlerde yatar: "kökenleri insan içgüdülerinin en ilkel ve aynı zamanda en kalıcısının kaynağındadır 'şeytansı' güçler korkusunda." "Özünde tabu, bir tabu nesnesinde saklı olduğuna inanılan 'şeytansı' güce ilişkin nesnelleştirilmiş korkudan başka bir şey değildir. Tabu bu gücü uyandırabilecek her şeyi yasaklar ve bu yasağın isteyerek ya da istemeden bozulması halinde şeytanın intikamının önlenmesini emreder."

(2)

Nevrotiklerin takıntılı yasaklarıyla tabular arasındaki en açık ve en çarpıcı uyuşma noktası bu yasakların eşit ölçüde güdüden yoksun ve kökenlerinin eşit ölçüde şaşkıncı olmasıdır. Belirsiz bir anda ortaya çıkarak dayanılmaz bir korku tarafından zorla sürdürülmüşlerdir. Bir dış ceza tehdidinde gerek yoktur çünkü herhangi bir ihlalin dayanılmaz bir felakete yol açacağına dair bir içsel kesinlik, ahlaki bir inanç vardır.

Bazı yasakların amacı apaçıktır. Diğerleri, tam tersine, bizi anlaşılmaz, anlamsız ve aptalca oluşlarıyla etkilerler ve bu ikinci türden yasaklar "törensel" olarak tanımlanır. Bu ayırım tabu uygulamalarında da mevcuttur.

Takıntılı yasaklar onlara maruz kalanların yaşamlarında tıpkı tabu yasaklarındaki kadar geniş vazgeçmeleri ve kısıtlamaları içerir; ama eğer belli eylemler gerçekleştirilirse

bazıları kaldırılabilir. Bundan sonrasında o eylemlerin gerçekleştirilmesi gerekir: zorlayıcı ya da takıntılı eylemler haline gelirler ve bunların kefarete, günah çıkarma, savunma önlemleri ve arındırma doğasında oldukları kuşku götürmez. Bu takıntılı eylemlerden en yaygını suyla yıkanmadır ("yıkarıma manisi"). Bazı tabu yasakları aynı biçimde değiştirilebilir; ya da daha doğrusu ihlal edilmeleri benzer bir "törenle" telafi edilebilir ve yine burada da yeğlenen yöntem suyla arınma ayinidir.

Şimdi, tabu adetleriyle takıntılı belirtiler arasındaki uyuşmanın net olarak görüldüğü noktaları özetleyelim: (1) yasakların saptanması olası bir güdüden yoksun oluşu; (2) bir iç gereklilikle sürdürülmeleri; (3) kolayca yer değiştirebilir oluşları ve yasaklanmış nesneden bulaşma riski bulunması ve (4) törensi eylemlerin uygulanmasına yönelik emirlere yol açmaları.

Tabuların bir zamanlar bir kuşak ilkel insana dıştan dayatılmış olan ilksel yasaklar olduğunu varsaymamız gerekir; demek ki onların aklına da bir önceki kuşak tarafından zorla sokulmuş olmalıdır.

En eski ve önemli tabu yasakları totemizmin iki temel yasasıdır: totem hayvanını öldürmemek ve totem klanının karşı cinsten üyeleriyle cinsel ilişkiden kaçınmak.

O halde, bunların insan arzularının en eski ve en güçlüleri olması gerekir.

Tabunun temeli, uygulanması için bilinç dışında güçlü bir eğilimin bulunduğu, yasak bir eylemdir.

Bir tabuyu ihlal eden biri tabu haline gelir çünkü diğerlerini kendi örneğini izlemeye ayartma şeklindeki tehlikeli niteliğe sahiptir: başkalarına yasak olan şeyi yapması için ona neden izin verilsin? Her örneğin taklidi yüreklendirmesi açısından bu kişi gerçekten bulaştırıcıdır ve bu nedenle bizzat ondan uzak durulmalıdır.

Bir kralın tabusu kullarından biri için fazla güçlüdür çünkü aralarındaki toplumsal fark çok büyüktür. Ama bir rahibin arabulucu olarak görev görmesinde bir zarar yoktur. Bunu tabu dilinden normal ruhbilim diline çevirirsek aşağı yukarı şu anlama gelir. Kralla temasın getirdiği büyük ayartıdan korkan bir kul, bu kadar çok kıskanmasının gerekmediği ve konumu kendisine ulaşılabilir görünebilen bir görevliyle ilişkiye katlanabilir. Yine bir rahip krala duyduğu kıskançlığı bizzat kendisinin kullandığı gücü düşünerek azaltabilir. Böylece, iki insanın sahip olduğu ayartıcı büyü gücü miktarları arasındaki küçük farklardan büyük olanlardan daha az korkulduğu ortaya çıkar.

Neden belli tabu yasaklarının ihlal edilmesinin, hepsinin zarar görmemesi için, topluluğun tüm üyeleri tarafından cezalandırılması ya da bedelinin ödetilmesi gereken toplumsal bir tehlike oluşturduğu eşit ölçüde açıktır. Bilinçdışı arzuların yerine bilinçli itkileri koyarsak tehlikenin gerçek bir tehlike olduğunu görürüz. Tehlike topluluğun hızla çözülmesine yol açacak olan taklit riskinde yatar. Eğer ihlalin intikamı diğer üyeler tarafından alınmasaydı ihlalcıyla aynı biçimde davranmayı istediklerinin farkına varırlardı.

Dokunma bir insan ya da bir nesne üzerinde denetim kurmanın ya da ondan yararlanmaya kalkışmanın ilk adımıdır.

Tabu dışarıdan (bir otorite tarafından) zorla dayatılan ve insanoğlunun boyun eğdiği en güçlü özlere yöneltilmiş ilksel bir yasaktır. ... Bir tabunun ihlalinin bedelinin bir vazgeçmeyle ödenebilmesi tabuya boyun eğmenin temelinde vazgeçmenin yattığını gösterir.

a) Düşmanlara davranış

Kurallar (1) öldürülen düşmanın hoşnut kılınmasını (2) öldüren üzerinde kısıtlamaları (3) onun tarafından günah çıkarma ve kefaret işlemlerinin gerçekleştirilmesini (4) belli ayin töreni ister.

Yolculuktan dönüşte kafaları alınmış olan insanların ruhlarını yatıştırmak için kurbanlar sunulur. İnsanlar bu türden sunular yapılmazsa zaferin üzerine talihsizlik düşeceğine inanır. Dahası törenin bir bölümü, öldürülen kişinin ölümüne ağıt yakılan ve bağışlaması için yalvarılan bir şarkı eşliğinde bir dansı içerir. "Kızma" derler "çünkü kafan burada bizimle; biz daha az şanslı olsaydık şimdi bizim kafalarımız senin köyünde sergileniyor olabilirdi. Seni hoşnut kılmak için kurbanlar sunduk. Artık ruhun huzur bulabilir ve bizi rahat bırakabilir. Neden bizim düşmanımız oldun? Arkadaş kalsaydık daha iyi olmaz mıydı? O zaman kanın dökülmez ve kafan kesilmezdi."

Tüm bu kurallardan çıkarmamız gereken sonuç bir düşmana ifade ettikleri itkilerin yalnızca düşmanca itkiler olmadığıdır. Aynı zamanda pişmanlığın, düşmana hayranlığın ve onu öldürmüş olmanın vicdan azabının dışavurumlarıdır. Bir tanrı tarafından insanlara yasalar listesinin indirilmesinden çok önce bu vahşilerin canlı bir emre sahip olduğu kavramına direnmek güçtür: ihlal edilmesi cezasız kalmayacak olan "Öldürmeyeceksin".

Muzaffer bir öldüren üzerindeki kısıtlamalar olağanüstü biçimde sık ve genellikle ağırdır. ... Bu kısıtlamaların amacı erkekleri, öldürülen kişinin kan kokusundan korumaktır.

Bir Choctaw bir düşman öldürdüğünde ve kafa derisini yüzdüğünde bir ay boyunca saçını taramayacağı ve eğer kafası kaşınırsa bu amaçla bileğine bağladığı küçük sopadan başka bir şeyle kaşımayacağı bir yasa girer.

İki ilke birleştirilmiştir: tabunun öldürülen adamdan onunla temas etmiş olan her şeye genişletilmesi ve öldürülen adamın hayaletinden duyulan korku.

(b) Hükümdarlar Üzerine Tabu

Bir hükümdarın yalnızca korunması gerekmez aynı zamanda ondan korunulmalıdır. Bu amaçlardan ikisi de sayısız tabu kurallarıyla sağlanır. Neden hükümdarlardan korunmak gerektiğini zaten biliyoruz. Çünkü onlar elektrik yükü gibi temasla aktarılan ve benzer bir yükü korumayan birine ölüm ve felaket getiren gizemli ve tehlikeli büyü bir gücün taşıyıcılarıdır.

Henüz çok da uzak olmayan bir zamanda İngiltere kralları "Kralın şerri" olarak bilinen, sıracı hastalığını iyileştirme gücüne sahipti. ... I. Charles'ın 1633'de tek bir hareketle yüz hastayı iyileştirdiği söylenir. ... II. Charles'ın yüz bin kişiye yakından dokunduğu sanılır. Bu çare arayanlar kalabalığı o kadar büyük olurdu ki bir keresinde iyileşmeye gelenlerden altı ya da yedisi ezilerek ölmüştü.

Vahşi insanlar arasındaki bu hükümdarlar bir ölçüde güce ve yalnızca tanrıların bir özelliği olan ve uygarlığın daha sonraki evrelerinde yalnızca saray mensuplarından en alçaklarının onlarda varmış gibi davranacağı iyilikler ihsan etme yeteneğine sahiptirler.

Mikado'nun "ayağıyla yere basmasının onuru ve kutsallığı için zararlı olacağını düşündüğünü" belirtir "bu nedenle bir yere gitmek istediğinde oraya adamların omuzları üstünde taşınması gerekir. Kutsal kişiliğini açık havaya çıkarmasından üzüntü duyacaklardır ve güneş onun başında parlayacak kadar değerli bulunmaz. Bedeninin tüm bölümlerine öylesi bir kutsallık yüklenmiştir ki ne saçını, ne sakalını ne de tırnaklarını kesemez. Ancak, çok fazla kirlenirlerse onu gece uykudayken temizleyebilirler; çünkü, diye açıklarlar, o sırada bedeninden alınan şey ondan çalınmıştır ve böylesi bir hırsız onun kutsallığını ya da onurunu zedelemiş olmaz.

Kral ve rahiplerin saygınlığıyla ilgili tabuların tanımına daha fazla girmek için ne yerimiz yeterlidir ne de ilgimizi çeker. Yalnızca onlarda baş rolü hareket ve beslenme özgürlüğü üzerine kısıtlamaların oynadığını ekleyeceğim.

Sierra Leone yerlileri arasında krallık onurunu kabul etmeye karşı çıkış o kadar büyümüştür ki çoğu kabile kralları olarak yabancıları seçmek zorunda kalmıştır.

Frazer (1911) tarihin akışı içinde ilk rahip krallığın er yada geç bir ilahi ve bir de dünyevi güce bölünmesini bu koşullara bağlar. Krallar, kutsal görevlerinin ağırlığıyla gerçek işler üzerinde denetimlerini kuramaz hale geldiler ve bu işler krallığın saygınlığından vazgeçmeye hazır olan daha alt düzey ama daha pratik insanların eline kaldı. Böylece uygulamayı yönelik olarak herhangi bir önemi bulunmayan ruhani egemenlik eski tabu krallarına kalırken bu kişiler dünyevi hükümdarlar haline geldi.

Krallarını seçen Sierra Leone'nin Timmes vahşileri taç giyme töreni akşamında onu dövme hakkını kendilerinde tutar ve bu anayasal haklarını o denli içten biriyi niyetle yerine getirirler ki kimi zaman zavallı kral tahta çıkacak kadar yaşamaz. Bu nedenle önde gelen şefler bir adama karşı kin güttükleri ve ondan kurtulmak istedikleri zaman onu kral seçerler. Ancak bunun gibi çarpıcı örneklerde bile düşmanlık olduğu gibi kabullenilmez, törenle maskelenir.

Krallarına yağmur, güneş ışığı, rüzgar ve hava gücünü yüklediklerinde ve sonra doğa başarılı bir av ya da zengin bir hasat umutlarını boşa çıkardığı için onları tahttan indirdikleri yada öldürdüklerinde vahşiler gerçekten de krallarıyla aynı biçimde davranmaktadır. ... Bir oğlanın babasına ilişkin resmi alışkın olduğu üzere bu türden aşırı güçlerle kaplıdır ve babaya güvensizliğin ona hayranlıkla yakından bağlantılı olduğu anlaşılmalıdır. Bir paranoyak arkadaşlarından birinin modelini bir "eziyetçi"ye dönüştürdüğünde onu bir baba konumuna yükseltmektedir; tüm talihsizlikleri için suçlayabileceği bir konuma koymaktadır. Dolayısıyla vahşilerle nevroitikler arasındaki bir ikinci benzerlik bize bir vahşinin hükümdarına karşı tutumunun büyük bölümünün bir çocuğun babasına yönelik çocuksu tutumundan türediği gerçeğinin ipucunu verir.

(c) Ölüler Üzerine Tabu

Ölülerin güçlü yöneticiler olduğunu biliyoruz; ama onlara düşmanlara olduğu gibi davranıldığını öğrendiğimizde şaşırabiliriz.

Maori'ler arasında bir cesede dokunmuş ya da gömülmesinde rol almış olan biri en üst düzeyde murdardı ve arkadaşlarıyla ilişkisi kesilir ya da deyim yerindeyse, boykot edilirdi. ... Yemeğe bile dokunamazdı. "Yemek önüne, yere konur ve sonra elleri özenle arkasında bağlı durumda oturur ya da diz üstü çökerek elinden geldiğince kemirirdi. ... Neredeyse her kalabalık köyde kirlenmiş olan kişiyi bu şekilde bekleyerek çok düşük bir ücret kazanan gözden düşmüş bir sefil, bir alçakların en alçağı yaşar." Yalnızca onun "ölüye ... son görevlerini yerine getirmiş olan kişiye bir kol boyu yaklaşmasına izin verilirdi."

Ölüyle bedensel temastan sonraki tabu kuralları Polinezya, Melanezya ve Afrika'nın bir bölümünde aynıdır. Bunların en sık rastlanan özelliği böylesi bir temasta bulunmuş kişilerin yemeğe dokunmasına karşı yasak ve bunun sonucu olarak da onların başkaları tarafından beslenmeleri gereğidir.

"İngiliz Yeni Gine'sinin Mekeo bölgesinde erkek bir dul tüm sivil haklarını kaybeder, toplum dışına itilmiş biri, herkesin uzak durduğu korku ve dehşet nesnesi haline gelir. ... Son ipucu erkek ya da kadın dulların tehlikeli özelliklerinin kökenini baştan çıkarma tehlikesine dek geri izlemeyi kolaylaştırır. ... bir efendisi ya da sahibi olmadığından diğer erkeklerin arzularını uyandırmaya açıktır. Bu türden yerine geçen doyumlar yas düşüncesinin tersine işler ve kaçınılmaz olarak hayaletin öfkesini uyandıracaktır.

Yasla ilgili en şaşırtıcı ama aynı zamanda öğretici adetlerden biri ölü insanın adını ağza almaya yönelik yasaktır. ... Birbirinden çok uzak insanlar arasında da görülür.

Ölü akrabalarının adının anılması yaşayanlar için ölümcül bir aşığısama olarak kabul edilir ve bunun cezası cinayetinkinden daha az değildir. ... Bir ölümden sonra ses benzeşimi göz önüne alınmaksızın ölü kişinin tüm akrabaları adlarını değiştirir. Aslında, Paraguay Guaycuru'ları arasında bir ölüm gerçekleştiğinde şef kabilenin tüm üyelerinin adını değiştirirdi ve o andan başlayarak herkes yeni adını sanki tüm yaşamı boyunca taşımış gibi hatırlardı.

Vahşilerin bir adı insanın kişiliğinin temel bir bölümü ve önemli bir iyelik olarak kabul ettiklerini akılda tutarsak adlar üzerine bu tabu daha az şaşırtıcı görünecektir: sözcüklere her anlamda şeyler olarak davranırlar.

Vahşilerin ölü birinin adını onun kişiliğinin bir bölümü olarak kabul etmeleri ve onu ilgili tabuya tabi kılmaları artık bizi şaşırtmaz. Yine, ölü birinin adını ağza almak da açık olarak onunla temasta bulunmanın bir türevidir.

En belirgin açıklama ölü bedenlerin ve onlarda hızla görünür hale gelen değişikliklerin doğurduğu dehşeti işaret edecektir. ... Tabu adetlerinin garipliklerinden sorumlu olan şey yastan başka, çok farklı amaçları göz önüne alan bir şey olmalı.

Çünkü onlar ölü insanın hayaletinin varlığından ya da geri dönüşünden korktuklarını gizlemezler ve onu uzakta tutmak ya da kovmak için çok sayıda tören gerçekleştirirler.

Adını ağza almanın onun ruhunu çağırma ile aynı şey olduğunu ve bunu hızla onun varlığının izleyeceğini düşünürler. ... Hayaletin kendilerini tanımaması için kendilerini gizlerler veya onun ya da kendilerinin adını değiştirirler; hayaletin adını ağzına alarak onu akrabalarına karşı kışkırtan pervasız yabancılara öfkelenirler. ... Tabunun özünün şeytanlardan bir korku olduğunu düşünen Wundt'un görüşünün bir doğrulamasını bulmuş gibiyiz.

Bu kuram o kadar olağanüstü bir boş inanca dayalıdır ki ilk bakışta inanılmaz görünür: yani, son derece içtenlikle sevilen bir akrabanın ölüm anında yakınlarının düşmanlıktan başka bir şey bekleyemeyeceği ve kötü arzularından kendilerini olası her biçimde korumak zorunda oldukları bir şeytana dönüştüğü varsayımı.

Aralarında sudan bir perde olana dek canlı ölünün saldırılan karşısında güven içinde değildi. İnsanın ölüyü adalara ya da nehirlerin uzak tarafına gömmeyi yeğlemesinin nedeni budur ve "Burada ve Öte Dünyada" gibi deyimler bundan kaynaklanır. Daha sonra ölünün kötücüllüğü azaldı ve içermek için belli bir hakkı olan özel kategorilerle sınırlandı - örneğin kötü ruhlar olarak katillerini izleyen öldürülen insanlar ya da doyurulmamış arzularıyla ölen gelinler gibi. Ama, diye devam eder Kleinpaul, başlangıçta tüm ölümler vampirdi, hepsinin canlılara karşı kını vardı, onlara zarar vermeye ve yaşamlarını çalmaya çalışırlardı. Kötü ruhlar kavramı ilk olarak cesetlerden çıkmıştı.

Ölüm genel olarak talihsizliklerin en ağırı olarak kabul edilir; bu nedenle ölümlerin yazgılarından hiç hoşnut olmadıklarına inanılır. İkel düşüncelere göre bir insan yalnızca - güçle değilse bile büyüyle- öldürülürse ölür ve böylesi bir ölüm doğal olarak ruhu intikamcı ve kötü huylu kılma eğilimindedir. Canlıları kıskanır ve eski dostlarının arkadaşlığını özler; o halde ölümlerine neden olmak için onlara hastalıklar yollamasında şaşılacak bir şey yoktur... Ama bedensiz ruhun bütünüyle kötücül bir varlık olduğu kavramının aynı zamanda ölüm korkusunun sonucu olan içgüdüsel ölüden korkmayla yakından ilişkili olduğu kuşku götürmez.

Bir insana yoğun duygusal bağlılığın bulunduğu neredeyse her olguda duyarlı sevginin ardında bilinçdışında gizli bir düşmanlık bulunduğunu görürüz. Bu, çifte değerlilik herkesin doğuştan gelen mizacında az ya da çok miktarda mevcuttur; normalde incelemekte olduğumuz takıntılı kendini suçlamaları yaratacak kadar çok değildir. Ancak kişinin doğasında çokça var olduğunda kendisini aslında insanın bulmayı hiç beklemeyeceği yerde, öznenin en çok sevdiği kişilerle ilişkisinde gösterecektir.

Şimdi henüz ölmüş olanların ruhlarının şeytanlara dönüştüğü düşüncesini ve yaşayanların kendilerini onların düşmanlığından tabularla koruma zorunluluğu duymasını açıklayabilecek bir güdü bulduk. ... Ama ilkel insanlar bilinçdışında ölüm karşısında hoşnutsuzluk olarak duyumsanan bu düşmanlıkla farklı bir biçimde başa çıkar. Bunun karşısındaki savunma onu düşmanlık nesnesinin, ölümlerin kendilerinin yerine koyma biçimini alır. Hem normal hem de patolojik zihinsel yaşamda ortak olan bu savunma önlemi bir "yansıtma" olarak bilinir. Hayatta kalan kişi böylece sevilen ölü kişiye karşı düşmanca duygular beslemiş olduğunu yadsır; onun yerine ölünün ruhu bu duyguları besler ve tüm yas süresi boyunca bunları eyleme sokmaya çalışır. Hayatta kalanın yansıtma aracılığıyla gerçekleştirdiği başarılı savunmaya rağmen duygusal tepkisi ceza ve vicdan azabı özelliği gösterir çünkü bunların kısmen düşman şeytana karşı savunma

önlemleri olarak kılık değiştirmesine karşın kendisi korkuların kölesidir ve vazgeçmelere, kısıtlamalara boyun eğer. ... Diğerleri gibi ölü üzerine tabu da bilinçli acıyla meydana gelmiş olan ölüm karşısındaki bilinçdişi doyum arasındaki zıtlıktan doğar. Hayaletin iğerlemesinin kökeni bu olduğundan doğal olarak korkacak en fazla şeyi olanlar eskiden ona en yakın olanlar ve en sevdikleri olacaktır.

Westermarck vahşilerin doğal ve doğal olmayan ölüm arasında ayırım yapmadıklarında ısrar etmekte haklıdır. Bilinçdişi düşünce de doğal bir ölümle ölen biri öldürölmüş biridir: onu kötü istekler öldürmüştür.

şeytanların varlığını kabul ettiğimiz doğrudur ama nihai ve ruhbilimsel olarak çözümlenemez bir şey olarak değil. Deyim yerindeyse şeytanların ötesine geçmeyi başardık çünkü onları yaşayanlar tarafından ölüye beslenen düşmanca duyguların yansımaları olarak açıkladık.

(4)

Kendi kötü itkilerinin şeytanlara yansıtılması ilkel insanların evren görüşünü oluşturan ve izleyen denemede- "animizm" olarak tanıyacağımız bir sistemin yalnızca bir bölümüdür.

Tüm şeytan kavramının canlının ölüyle olan önemli ilişkisinden türemiş olması pekala olasıdır. Bu ilişkinin doğasında var olan çifte değerlilik insanın daha sonraki gelişimlerinde, aynı kökten birbiriyle tamamen zıt iki ruhsal yapı çıkarmasıyla ifade edilir: bir yandan şeytan ve hayaletlerden duyulan korku ve diğer yandan atalara saygı. şeytanların daima yakın zamanda ölmüş olan kişilerin ruhları olarak kabul edilmesi yasin şeytanlara inancın kökeni üzerindeki önemini her şeyden daha iyi gösterir. Yasin gerçekteştirmesi gereken oldukça özel bir ruhsal görevi vardır: işlevi yaşayanın anı ve umutlarını ölmüş olandan ayırmaktır. Bu başarıldığında acıyla birlikte vicdan azabı ve kendini suçlamalar, sonuç olarak da şeytandan korku azalır. Ve başlangıçta şeytan olduğu için korkulan aynı ruhlar artık daha sıcak bir yaklaşım bekleyebilir, ata olarak saygı görürler ve yardımları için onlara başvurulur.

Vicdan nedir? Dile göre insanın "en kesin olarak bilincinde" olduğu şeyi anlatır. Aslında bazı dillerde "vicdan" ve "bilinç" sözcükleri birbirinden güçlölkle ayırt edilebilir.

Vicdan iğimizde işlemekte olan belli bir isteğin reddedilişinin içsel algısıdır. Ancak vurgu bu reddedişin destek için başka hiçbir şeye başvurmak zorunda olmayışında yani "kendinden emin" oluşundadır. Bu, suç bilinci durumunda daha da nettir. Bunun için bir neden ileri sürmek gereksiz görünecektir: vicdanı olan biri içinde kınama için haklılık, gerçekteşmiş olan eylem için kendini suçlama duyumsamak zorundadır. Aynı özellik vahşinin tabuya yönelik tutumunda da görülür. Vicdan tarafından verilmiş bir emirdir; ihlal edilmesi, doğal olarak ortaya çıkan ve kökeni bilinmeyen korkutucu bir suçluluk duygusu yaratır.

Nevrozlar ruhbilimi bize istekli itkilerin bastırılması halinde libidolarının anksiyeteye dönüştüğünü öğretmiştir.

Hiç kimsenin yapmayı istemediği bir şeyi yasaklamaya gerek yoktur ve en şiddetli biçimde yasaklanan bir şey arzu edilen bir şey olmalıdır. Eğer bu ussal savı ilkel

insanlarımıza uygulayacak olsaydık onların en güçlü baştan çıkartmalarından bazılarının- hiç de olası görünmeyen- kral ve rahiplerini öldürmek, ensest suçu işlemek, ölüye kötü davranmak vb. olduğu sonucuna varırdık.

Tabu bir nevroz değil toplumsal bir kurumdur.

İlkel insanlar arasında bir tabunun ihlalini bir cezanın, genellikle ciddi bir hastalık ya da ölümün izlemesinden korkulur. Ceza tabunun ihlalinden sorumlu olan kişiye gelecektir. Takıntılı nevrozlarda durum farklıdır. Hasta eğer yasak bir eylem gerçekleştirirse cezanın kendisine değil başka birine gelmesinden korkar. ... Ancak bir tabunun ihlalinin öcünü otomatik olarak hatayı yapandan almaması durumunda vahşiler arasında hepsinin öfkenin tehdidi altında olduğu şeklinde kolektif bir duygu doğar ve bunun üzerine verilemeyen cezayı kendileri vermek için acele ederler. Söz konusu olan şey bulaşıcı bir örneğin, baştan çıkarmanın taklit edileceği korkusudur yani tabunun bulaşıcılık özelliği. Eğer bir kişi bastırılmış arzuyu doyurmayı başarır ise topluluğun tüm diğer üyelerinde aynı arzunun uyanması kaçınılmazdır. Baştan çıkarmayı bastırmak için gıpta edilen ihlalcinin girişiminin ürününden yoksun bırakılması gerekir ve ceza sıklıkla bir kefaret eylemi kılığında aynı kusuru işlemek için onu uygulayanlara bir olanak sağlayacaktır. Aslında bu, insanlığın ceza sisteminin temellerinden biridir ve kuşkusuz yasaklanmış itkilerin hem suçluda hem de cezalandıran toplumda var olduğu varsayımına dayalıdır. Bu konuda ruh çözümlemesi dindarların her zamanki hükmünün doğrulamasından öte bir şey değildir: hepimiz zavallı günahkarlarız.

Yasağın kökeninde her zaman hastanın sevdiği bir insana karşı düşmanca bir ilki bulunur - o insanın ölmesi isteği. Bu itici bir yasakla bastırılır ve yasak yer değiştirme yoluyla sevilen insana karşı düşmanca bir eylemi temsil edebilecek belli bir eyleme iliştilir. Eğer bu eylem uygulanırsa bir ölüm tehlikesi vardır. Ama süreç daha da ileri gider ve sevilen insanın ölmesi isteğinin yerini ölebileceği korkusu alır.

Tabu, takındığı biçimlerle nevrotiğin dokunma korkusuna, "dokunma fobisine" çok benzer. Nevrozda yasak her zaman cinsel türden dokunmayla ilgilidir ve ruhçözümlemesi nevrozlarda başka yöne saptırılan ve yer değiştiren içgüdüsel güçlerin cinsel kökenli olduğunun genelde doğru olduğunu göstermiştir. ... Dolayısıyla nevrozun özelliği olan şey cinsel içgüdüsel öğelerin toplumsal olanlar üzerindeki üstünlüğüdür. Ancak bizzat toplumsal itkiler benci ve erotik parçacıkların özel türden bir bütünde birleşmesinden türemiştir.

Nevrozlarda işlemekte olan içgüdüleri çözümlersek onlardaki belirleyici etkinin cinsel kökenli içgüdüsel güçler tarafından yaratıldığını buluruz; öte yandan karşılık gelen kültürel oluşumlar benci ve erotik öğelerin birleşmesinden doğan toplumsal içgüdülere dayalıdır. Cinsel gereksinimler, kendini koruma istemleri gibi, insanları birleştirme gücüne sahip değildir. Cinsel doyum temelde her bireyin özel sorunudur.

Nevrozların toplumsal olamayan doğasının genetik kökeni onların doyurucu olmayan gerçeklikten daha haz verici olan düşlem dünyasına kaçma şeklindeki en temel amaçlarında yatar. Nevrotiklerin bu şekilde kaçtığı gerçek insan toplumunun ve onun kolektif olarak yarattı egemenliği altındadır. Gerçeklikten uzaklaşma aynı zamanda insan topluluğundan geri çekilmedir.

III ANİMİZM, BÜYÜ VE DÜŞÜNCELERİN HER ŞEYE GÜCÜ YETERLİĞİ

(1)

Animizm, daha dar anlamıyla, ruhlar öğretisi ve daha geniş anlamıyla da genel olarak ruhsal varlıklar öğretisidir. "Animatizm" terimi bize cansız nesnelere olarak görünen şeylerin canlı özelliği kuramını anlatmak için de kullanılmıştır. ... Başlangıçta belli bir felsefe sistemini tanımlamak için kullanılan "animizm" sözcüğüne şimdiki anlamı Tylor tarafından verilmiş görünür.

İlkel ırkların doğa ve evrene ilişkin olarak benimsediği fazlasıyla dikkat çekici bir görüşün kavranmasıydı. Onlar dünyayı hem iyi hem de kötü sayısız ruhsal varlıklarla doldururlar; bu ruhlar ve şeytanları doğal görüngülerin nedeni olarak kabul ederler ve yalnızca hayvan ve bitkilerin değil dünyadaki tüm cansız nesnelere onlar tarafından canlandırıldığına inanırlar. ... ilkel halklar insanlarda benzer ruhların barındığına inanırlar. İnsanların içinde yaşayan bu ruhlar yerleşim yerlerinden ayrılabilir ve diğer insanlara göç edebilirler; zihinsel etkinliklerin aracı olup bedenlerinden belli ölçüde bağımsızdırlar.

İlkel insan, animistik sistemin üzerine dayalı olduğu ikilikçi görüşlere nasıl ulaştı? Bunu, (düşler de dahil olmak üzere) uyku ve ona çok benzeyen ölüm görüngülerini gözlemleyerek ve herkesi böylesine yakından ilgilendiren bu durumları açıklamaya kalkışarak yaptıkları varsayılır. Bu kuramsallaştırmanın esas başlangıç noktası ölüm sorunu olmalıydı. İlkel insanın doğal olarak kabul ettiği şey yaşamın sonsuz devamıydı - ölümsüzlük. Ölüm düşüncesi yalnızca sonraları ve ikircikli olarak kabul edildi.

İlkel animizm gözlemimizin erişebildiği kadarıyla insanın doğal durumunun ruhsal anlatımı olarak kabul edilmelidir. Cansız nesnelere yaşam yüklemenin haklılığı Hume tarafından Dinin Doğal Tarihi adlı eserinde belirtilmiştir: "İnsanoğlunda tüm varlıkları kendisi gibi algılamaya ve yakından bildiği ve derinlemesine bilincinde olduğu bu nitelikleri her nesneye aktarmaya yönelik evrensel bir eğilim bulunur."

Animizm bir düşünce sistemidir. İnsan ırkı çağlar boyunca bu türden üç düşünce sistemi geliştirmiştir - evrenin üç büyük resmi: animistik (ya da mitolojik), dini ve bilimsel.

Söz konusu bu üç evreyle ilgili olarak: animizmin henüz bir din olmadığı ama daha sonra üzerine dinlerin inşa edildiği temelleri içerdiği söylenebilir.

(2)

Sihir ve büyü kavramları birbirinden ayrılabilir mi? Belki - dilsel kullanım dalgalanmalarına bir ölçüde keyfi bir aldırmaçlık göstermeye hazırsak. O durumda sihir temelde, kişinin benzer koşullardaki bir insana davranacağı biçimde davranarak, ruhları etkileme sanatıdır: onlara yalvararak, onlardan özür dileyerek, onların gönlünü alarak, gözdağı vererek, onlardan güçlerini alarak, onları kişinin iradesine boyun eğdirerek - yaşayan insanda etkin olduğu kanıtlanmış olan yöntemlerle. Öte yandan büyü farklı bir şeydir: temelde ruhları göz ardı eder ve her günkü ruhbilimsel yöntemlerden değil özel prosedürlerden yararlanır.

Büyünün çok çeşitli amaçlara hizmet etmesi gerekir - doğal görüngüleri insanın istencine tabi kılmalı, bireyi düşmanlarından ve tehlikelerden korumalı ve ona düşmanlarına zarar verme gücü vermeli.

Yağmur ve bereket ayinleri. Büyü yoluyla yağmur, onu ya da ona yol açan bulut ve fırtınaları taklit ederek, deyim yerindeyse "yağmuru oynayarak" yaratılır.

İlkel ırklar arasındaki yamyamlığın daha üst düzey güdülerinin de benzer bir kaynağı vardır. Kişi yeme eylemi yoluyla bir insanın bedeninin parçalarını içe alarak onun sahip olduğu nitelikleri de kendine alır.

Önce daha basit ve daha önemli olan taklitçi büyü olgusunu ele alalım. Frazer'a göre (1911) taklitçi büyü tek başına uygulanabilirken bulaşıcı büyü genellikle diğerini gerektirir. İnsanın büyü uygulamasına yol açan güdülerini sezme kolaydır: bunlar insanın istekleridir. Varsaymamız gereken tek şey ilkel insanın, isteklerinin gücüne büyük bir inancı olduğudur. Büyüsel araçlarla başladığı şeyin gerçekleşmesinin temel nedeni onu istemesidir. Dolayısıyla başlangıçta vurgu yalnızca isteği üzerindedir.

Motor etkinlikleri hala gelişmemiş durumda olmasına karşın çocuklar da benzer bir ruhsal durum içindedir. ... Zaman geçtikçe ruhsalimsel vurgu büyülü eylem güdülerinden bu eylemin gerçekleştirilme yollarına kayar - yani, eylemin kendisine. Dolayısıyla arzulanan sonuçla benzerliği nedeniyle bu sonucun gerçekleşmesini tek başına belirleyen şeyin büyülü eylemin kendisi olduğu ortaya çıkmaya başlar. ... O noktada insanoğlu, inanç eşlik etmedikçe ruhlara başvurmanın hiçbir sonuç vermeyeceğini ve eğer ardında bir dindarlık yoksa duanın büyülü gücünün başarısız olacağını kabul etmeye hazır olacaktır.

Özetlersek büyüü yöneten ilkenin, animistik düşünce biçimi tekniğinin, "düşüncelerin her şeye gücü yeterli" ilkesi olduğu söylenebilir.

(3)

Genellikle istemeden de olsa tüm takıntılı nevrozikler bu şekilde boş inançlıdır.

Düşüncelerin her şeye gücü yeterliğinin sürmekte olduğunun en net biçimde görüldüğü ve bu ilkel düşünce biçiminin sonuçlarının bilince en fazla yaklaştığı yer takıntılı nevrozlardır. Ama bunun bu özel nevrozun ayırt edici bir özelliği olduğunu varsayma yanılığımıza düşmemeliyiz çünkü çözümsel araştırma diğer nevrozlarda da aynı şeyi açığa çıkarır.

Nevrotikler geçerli paranın "nevrotik para birimi" olduğu başka bir dünyada yaşarlar; yani, yalnızca şiddetle düşünülen ve duyguyla resmedilen şeyden etkilenirken dış gerçeklikle uzlaşma onlar için hiç önem taşımaz. ... Bir takıntılı nevrozik, gerçekte çocukluğundan beri arkadaşlarına toplumun en düşünceli ve vicdanlı üyesi olarak davranmışken bir kitle katiline uygun düşecek suçluluk duygusunun altında ezilebilir. Yine de bu suçluluk duygusunun bir haklılığı vardır: arkadaşlarına yönelik olarak bilinç dışında işlemekte olan şiddetli ve sık ölüm işaretlerine dayalıdır. ... Günlük yaşamda uyguladığı boş inançların yanı sıra bu tutum da onun yalnızca düşünerek dış dünyayı değiştirebileceğine inanan vahşilerle benzediğini açığa çıkarır.

Ne zaman gizemin içine sızmayı başarsam beklenen felaketin ölüm olduğunu gördüm, Schopenhauer her felsefenin başlangıcında ölüm sorununun durduğunu söylemiştir; biz de animizmin özü olan ruhlara ve şeytanlara inanmanın ölümün insan üzerinde yarattığı etkiye geri uzandığını daha önce görmüştük. ... Takıntılı nevrozların koruyucu formüllerinin de karşılığı büyü formülleridir.

Animistik evrede insanlar her şeye gücü yeterliği kendilerine yüklediler. Dini evrede onu tanrılara aktardılar ama kendilerinden ciddi olarak vazgeçmediler çünkü tanrıları kendi isteklerine uygun olarak çeşitli yollardan etkileme gücünü kendilerine sakladılar. Evrene ilişkin bilimsel görüş artık insanın her şeye gücü yeterliğine hiç yer bırakmaz; insanlar küçüklüklerini öğrendiler ve ölüme ve doğanın diğer gerekliliklerine uysallıkla boyun eğdiler. Yine de her şeye gücü yeterliğe ilişkin ilkel inancın bir bölümü insanın gerçeklik yasalarıyla boğuşan aklının gücüne inancında hala devam eder.

Cinsel içgüdülerin dışavurumları başlangıçtan beri gözlemlenebilir ama başlangıçta henüz dış bir nesneye yöneltilmemişlerdir. Cinselliğin her içgüdüsel parçacığı öznenin kendi bedeninde haz elde etmek ve doyum bulmak için birbirinden bağımsız olarak çalışır. Bu evre oto-erotizm olarak bilinir ve onu içinde bir nesnenin seçtiği bir başka evre izler.

Daha fazla inceleme bu ikisinin arasına üçüncü bir evre sokmanın ya da bir başka şekilde ifade etmek gerekirse ilk evreyi, oto-erotizmi ikiye bölmenin yararlı ve aslında kaçınılmaz olduğunu göstermiştir. ... Bu ara evrede şimdiye dek ayrı duran cinsel içgüdüler bir bütün haline gelmiş ve aynı zamanda bir nesne bulmuştur. Ama bu, özneye yabancı bir dış nesne değil yaklaşık aynı zamanda oluşturulmuş olan kendi Ego'sudur. ... ona "narsisizm" adını verdik. Özne sanki kendisine aşıkmiş gibi davranır.

Bir insan libidosu için dış nesnelere bulduktan sonra bile bir ölçüde narsisistik kalır.

Görmüş olduğumuz gibi ilkel insanlar ve nevrozikler ruhsal eylemlere üst düzeyde değer yüklerler - bizim gözümüzle aşırı değer biçme. Bu tutum ussal bir biçimde narsisizmle ilişkilendirilebilir ve onun temel bir ögesi olarak kabul edilebilir. İlkel insanlarda düşünme sürecinin hala büyük ölçüde cinselleştirilmiş olduğu söylenebilir. Düşüncelerin gücünün her şeye yettiğine inanmalarının, dünyayı denetleme olasılığına sarsılmaz güvenlerinin ve onlara insanın evrendeki gerçek konumunu öğretebilecek olan son derece kolay elde edilebilir deneyimlere kapalı oluşlarının kökeni budur.

Animistik evre hem zaman dizinsel hem de içerik olarak narsisizme karşılık gelir; dinsel evre, özelliği bir çocuğun ana babasına bağlılığı olan nesne seçimi evresine karşılık gelir; bilimsel evrenin tam karşılığı ise bir bireyin olgunluğa ulaştığı, haz ilkesinden vazgeçtiği, kendisini gerçekliğe uydurduğu ve arzularının nesnesi için dış dünyaya döndüğü evre olur.

Düşüncelerin her şeye gücü yeterliği uygarlığımızın yalnızca tek bir alanında korunmuştur ve bu da sanat alanıdır.

İnsanlar haklı olarak "büyük sanatından" söz eder ve sanatçıları büyücülerle karşılaştırırlar. ... Sanatın "sanat sanat içindir"den başlamadığı kuşku götürmez. Başlangıçta günümüzde çoğunun nesli tükenmiş olan, itkilerin hizmetinde çalıştı.

(4)

Dolayısıyla insanın dünyayla ilgili olarak oluşturduğu ilk resim-animizm- ruhbilimsel bir resimdi. Bilim ancak dünyanın bilinmediğinin ve onu öğrenmek için araçlar aranması gerektiğinin anlaşılmasından sonra başladığından O henüz bilimsel temellere gerek duymuyordu. Animizm ilkel insana doğal ve olağan bir şey olarak geldi.

Büyü varsayımları animizmin çekirdeğini oluşturan ruhlar öğretisinden daha köklü ve daha eskidir.

Büyü her şeye gücü yeterliği yalnızca düşüncelere ayırırken animizm bunun bir kısmını ruhlara aktarır ve böylece bir dinin oluşumuna uzanan yolu hazırlar.

Ruhlar ve şeytanlar yalnızca insanın kendi duygusal iticilerinin yansımalarıdır. Duygusal yüklerini insanlara çevirir, dünyayı onlarla doldurur ve iç zihinsel süreçlerini kendi dışında tekrar bulur.

İlk ruhların kötü ruhlar olduğunu ileri süren ve ruh düşüncesini ölümün yaşayanlar üzerindeki etkisinden çıkaran yazarlarla aynı görüşteyiz. Aradaki tek fark bizim ölümün yaşayanları karşı karşıya bıraktığı entelektüel soruna vurgu yapmamamızdır; bize göre araştırma dürtüsünü veren güç daha çok yaşayanların içine daldığı duygusal çatışmaya atfedilmelidir.

Dolayısıyla insanın ilk kuramsal başarısı -ruhların yaratılması boyun eğdiği ilk ahlaki kısıtlamalarla -tabu kuralları- aynı kaynaktan doğmuş görünür, Ancak aynı kaynaktan gelmiş olmalarının eşzamanlı olarak doğdukları anlamına gelmesi gerekmez. Eğer yaşayanların ölüyle ilgili konuları gerçekten ilkel insanın düşünmesine neden olan ve onu her şeye gücü yeterliğinin bir bölümünü ruhlara devretmeye ve hareket özgürlüğünün bir kısmından özveride bulunmaya zorlayan ilk şeyse o zaman bu kültürel ürünler insan narsisizmine karşı olan **Avaykn**'ye [Gereklilik] ilişkin ilk bilgiyi oluşturur. Böylece ilkel insan ölümü yadsır görünürken onun üstünlüğüne boyun eğmiş olur.

Bir animistik sistemin egemenliğinde her kuralın ve her etkinliğin, günümüzde "boş inanç" olarak tanımladığımız, sistematik bir temeli olması kaçınılmazdır.

İçgüdüsel bastırmayı ulaşılmış olan uygarlık düzeyinin bir ölçütü olarak alırsak animistik sistemde bile, boş inanca dayalı oluşların edeniyle hatsız biçimde küçümşenen, ilerleme ve gelişmelerin gerçekleştiğini kabul etmemiz gerekir. ... Bu yasaklar için ileri sürülen gerekçeler büyü bağlamında olsa da içgüdüsel doyumdan vazgeçerek daha fazla güç kazanma temel düşüncesi açıktır ve yasağın, büyüsel ussallaştırmasıyla yan yana olan, hijyenik kökeni göz ardı edilmemelidir. Vahşi bir kabilenin erkekleri ava, balığa, savaşa ya da değerli ot toplamaya gittiğinde evde kalan karıları, vahşilerin yolculuğun başarısı üzerinde uzaktan olumlu etkisi olduğuna inandığı çok sayıda ağır kısıtlamaya tabi olur. Ama uzaktan etkili olan bu etmenin uzaktaki erkeğin evle ilgili özlem dolu düşüncelerinden başka bir şey olmadığını ve bu kılık değiştirmelerin ardında erkeklerin ancak evde korumasız durumda bıraktıkları kadınların tümüyle güvende olduklarını hissetmeleri halinde ellerinden gelenin en iyisini yapacakları şeklinde, sağlam bir ruhbilimsel içgörü parçası yattığını görmek çok küçük bir sezgi gerektirir.

IV ÇOCUKLUKTA TOTEMİZMİN GERİ DÖNÜŞÜ

(1)

"Tüm bu gerçeklerin ışığında, bir zamanlar totemik kültürün daha ileri uygarlığa uzanan yolu her yerde döşemiş olduğu ve bu nedenle ilkel insan çağıyla kahramanlar ve tanrılar dönemi arasında bir geçiş evresini temsil ettiği çıkarımı fazlasıyla olası görünür."

(1) Belli hayvanlar öldürülmez, yenemez ama türlerin üyeleri insanoğlu tarafından büyütülür ve bakılır.

(2) Kazara ölmüş olan bir hayvan için yas tutulur ve klanın bir üyesi gibi saygıyla gömülür.

(3) Bazı durumlarda yeme yasağı hayvanın bedeninin yalnızca belli bir bölümüne ilişkindir.

(4) Genelde korunan hayvanlardan birinin gereksinimin zorlamasıyla öldürülmesi gerektiğinde ona özürler sunulur ve tabunun ihlalini -yani cinayeti- hafifletmek için çeşitli hile ve bahaneler aracılığıyla girişimde bulunulur.

(5) Hayvan bir ayinde kurban edildiğinde yalnızca ağlanır.

(6) Belli durumlarda ve dini törenlerde belli hayvanların postları giyilir. Totemizmin hala geçerli olduğu yerlerde bunlar totem hayvanları olur.

(7) Klanlar ve bireyler hayvanların adını alır - yani, totem hayvanlarının.

(8) Çoğu klan sancak ve silahlarında hayvan temsillerinden yararlanır: erkekler bedenlerine hayvanların resmini ya da dövmesini yaptırır.

(9) Eğer totem güçlü ve tehlikeli bir hayvansa onun adını taşıyan klan üyelerini koruyacağı varsayılır.

(10) Totem hayvanı klanın üyelerini korur ve uyarır.

(11) Totem hayvanı klanının sadık üyelerine geleceği bildirir ve onlara rehberlik eder.

(12) Totem klanının üyeleri sıklıkla totem hayvanına bir ortak soy bağıyla bağlı olduklarına inanırlar.

İlkel ırkların genç değil gerçekte uygar ırklar kadar eski ırklar olduğu unutulmamalıdır. ... Tam tersine, ilkel ırklar arasında her yönden köklü değişiklikler gerçekleştiği kesindir; bu nedenle şimdiki durum ve görüşlerinin geçmişi ne ölçüde koruduğuna ve ne ölçüde ilksel geçmişin çarpıtmaları ve değişimleri olduklarına duraksamadan karar vermek asla olası değildir.

Frazer konu üzerine ilk denemesinde şunları yazar: "Bir totem, bir vahşinin kendisiyle sınıfın her üyesi arasında yakın ve tümüyle öze bir ilişki olduğuna inanarak boş inançlı bir saygıyla davrandığı maddi nesnelere sınıfıdır... Bir insanla totemi arasındaki ilişki karşılıklı yarar içerir; totem insanı korur ve insan da çeşitli yollardan toteme saygısını gösterir; eğer bir hayvansa onu öldürmeyerek, bir bitki ise onu koparıp toplamayarak. Fetişten farklı olarak totem hiçbir zaman tek bir şey değil genellikle bir hayvan ya da bitki türü, ender olarak bir cansız nesnelere sınıfı, son derece ender olarak da bir yapay nesnelere sınıfı olmak üzere her zaman bir nesnelere sınıfıdır ...

"Totemler en azından üç çeşittir: (1) tüm klan için ortak olan ve kalıt yoluyla kuşaktan kuşağa geçen klan totemi; (2) kadın ya da erkek olma durumuna göre diğer cinsi

dışarıda bırakan, bir kabilenin tüm erkek ya da tüm dişileri için ortak olan cinsiyet totemi;
(3) tek bir bireye ait olan ve kendinden sonraki kuşaklara geçmeyen bireysel totem ... "

"Totem, kendilerini totemin adıyla anan, aynı kandan, aynı atadan geldiklerine inanan ve ortak yükümlülükler ve toteme ortak bir inancın birbirine bağladığı bir grup kadın ve erkekten büyük saygı görür. Dolayısıyla totemizm hem dini hem de toplumsal bir sistemdir. Dini yönü bir insanla totemi arasında karşılıklı saygı ve koruma ilişkilerini; toplumsal yönü ise klan üyelerinin birbirleriyle ve diğer klandan insanlarla ilişkilerini içerir. ... Ama tüm kanıtlar iki yönün başlangıçta ayrılmaz durumda olduğu, bir başka deyişle ne kadar geriye gidersek o kadar çok klan üyesinin kendisini ve totemini aynı türden kabul ettiğini ve totemine karşı eylemle klan arkadaşlarına karşı eylemi birbirinden o kadar az ayırt ettiğini bulacağımız sonucuna işaret eder."

Totemi öldürmeme ya da yememe kuralları yalnızca tabular değildir; kimi zaman ona dokunmaları, hatta bakmaları bile yasaktır; bir dizi olguda totemden gerçek adıyla söz edilemez. Totemi koruyan tabuların ihlali otomatik olarak ağır bir hastalık ya da ölümle cezalandırılır.

Totemizmin toplumsal yönü esas olarak sert bir biçimde dayatılan yasaklamada ve kapsamlı bir kısıtlamada ifade edilir.

Bir totem klanının üyeleri kardeştir ve birbirlerini korumak, birbirleri ne yardımcı olmak zorundadır. Eğer bir klan üyesi klan dışından biri tarafından öldürülürse bu eylemden saldırganın tüm klanı sorumludur ve dökülen kanın karşılığını istemede öldürülen insanın tüm klanı birdir. Totem bağı bizim anladığımız anlamda aile bağından daha güçlüdür. Totem genellikle kadın soygelişim çizgisiyle geçtiğinden ve babadan soy gelişiminin başlangıçta tümüyle konu dışı bırakılmış olması olası olduğundan ikisi kesişmez.

Buna karşılık gelen tabu kısıtlaması aynı totem klanının üyelerinin birbirleriyle evlenmesini ya da cinsel ilişkide bulunmasını yasaklar. Burada totemizmin ilişkili olduğu ünlü ve gizemli dış evlilikle karşı karşıyayız.

"Totem hayvanı genellikle söz konusu grubun soysal hayvanı olarak da kabul edilir. 'Totem' bir yandan bir grup adı ve öte yandan da soyu gösteren bir addır. ... totemler sıklıkla kabile bölümlerinin adlar dizgesi haline gelirken diğer zamanlarda soy düşüncesi ve belki de kült anlamı ağırlık kazanır ... "

" ... Ancak bu totemik kabile örgütlenmesinin en önemli toplumsal yönü farklı grupların birbirleriyle ilişkisini düzenleyen belli gelenek normlarını içermesidir. Bu normlardan evlilik ilişkilerini düzenleyenler önem açısından ilk sıradaydı. Bu dönemin kabile örgütlenmesi totemik çağda başlayan önemli bir kurumla, dış evlilikle bağlantılıydı."

Totemler yalnızca dışı soyundan gelirdi. ı Bir totem klanının üyelerinin birbirleriyle cinsel ilişki kurmaları yasaktı.

(2)

Doyurucu bir açıklama hem tarihsel hem de ruhbilimsel olmalıdır. Bize bu garip kurumun hangi koşullar altında geliştiğini ve insandaki hangi ruhsal gereksinimlere anlatım kazandırdığını açıklamalıdır.

(a) TOTEMİZMİN KÖKENİ

Totemizmin kökeni sorusu bir başka biçimde ifade edilebilir: nasıl oldu da ilkel insanlar kendilerine (ve klanlarına) hayvanların, bitkilerin ve cansız nesnelere adlarını aldılar?

Totemizmin kökeni üzerine yayımlanmış kuramları üç gruba ayırmayı öneririm - (A) adcı, (B) toplumbilimsel ve (C) ruhbilimsel.

(A) Adcı Kuramlar

Keane, (1899) totemleri bireylerin, ailelerin ve klanların kendilerini diğerlerinden ayırmada kullandıkları "hanedan nişanları" olarak kabul eder. Aynı düşünce bir kez de Max-Müller (1897) tarafından ifade edilmiştir: "Totem önce bir klan işareti, sonra klan adı, sonra klanın atasının adı ve son olarak da klanın taptığı bir şeyin adıdır." Daha sonra yazan Julius Pikler şöyle der: "İnsanoğlu hem topluluklar hem de bireyler için yazıda sabitlenebilecek bir ada gereksinim duyar... Dolayısıyla totemizm insanın dini değil pratik, günlük gereksinimlerinden doğmuştur. Totemizmin özü olan adlandırma ilkel yazı tekniğinin bir sonucudur. Doğası gereği totem kolayca çizilen bir resim yazısı gibidir. Ama ilkeller hayvan adı taşımaya başlar başlamaz onunla akrabalık düşüncesini oluşturdular."

Aynı şekilde Herbert Spencer (1870 ve 1893) adlandırmayı totemizmin kökenindeki belirleyici etmen olarak kabul eder. Belli bireylerin kişisel özelliklerinin onları hayvanlarla adlandırma düşüncesine yol açtığını ve bu yolla kendilerinden sonra gelenlere aktarılan övücü ya da takma adlar edindiklerini ilen sürer. İlkel dilin belirsizlik ve anlaşılabilirliğinin bir sonucu olarak daha sonraki kuşaklar bu adım gerçek hayvanlardan gelen soyun kanıtı olarak yorumladılar. Böylece totemizmin atalara tapınmanın yanlış anlaşılması bir biçimi olduğu görülecektir.

Lord Avebury, ... Eğer, der, hayvana tapınmayı açıklamak istersek, insan adlarının ne denli sık olarak hayvanlardan ödünç alındığını unutmamalıyız. "Ayı" ya da "Aslan" olarak adlandırılan birinin çocukları ya da torunları doğal olarak bu adı bir klan adına dönüştürdü. Buradan hayvana önce ilgiyle, sonra saygıyla ve en sonunda bir tür korkuyla bakılması ortaya çıktı. (Lubbock, 1870)

İlkel ırklar (ayrıca çağdaş vahşiler ve hatta kendi çocuklarımız) adları, bizim gibi, önemsiz ve geleneksel bir şey olarak değil önemli ve temel bir şey olarak kabul eder. Bir insanın adı onun kişiliğinin baş ögesi, hatta belki de ruhunun bir bölümüdür. İlkel insanın bir hayvanla aynı adı taşıması onun kendisiyle o hayvan türü arasında gizemli ve önemli bir bağın varlığını kabul etmesine yol açar. Bu, kan bağından başka ne olabilir ki? Adların benzerliği bir kez bu sonuca yol açtığında kan tabusu hemen, dış evlilik de dahil olmak üzere, tüm totemik emirleri gerektirecekti.

Ayırt edilme gerekliliği çeşitli klanları adlar almaya zorladı ve bu nedenle her klan bir diğeri tarafından hitap edildiği adı kabullendi.

(B) Toplumbilimsel Kuramlar

Reinach (1907) ... totemizmin "Toplumsal içgüdünün aşırı büyümesi"nden başka bir şey olmadığını belirtir. Benzer bir görüş Durkheim'in (1912) son kitabında da işlenir. Totemin söz konusu ırklar arasında toplumsal dinin görünür temsilcisi olduğunu ileri sürer: bu ırkların gerçek tapınma nesnelere olan toplumu kapsar.

Arunta'nın garip bir ana rahmine düşme ve yeniden doğuş kuramı vardır. Ölü bir totemin ruhunun yeniden doğuşu beklediği ve o noktadan geçen herhangi bir kadının bedenine girdiği belli yerler ["totem merkezleri"] olduğuna inanılır. Bir çocuk doğduğunda anne bu yerlerden hangisinde gebe kalmış olabileceğini bildirir ve çocuğun, totemi buna göre belirlenir. Ayrıca ruhların (hem ölünün hem de yeni doğanın) bu merkezlerde bulunan ve churinga olarak bilinen belli taş tılsımlarla yakından ilişkili olduğuna inanılır.

Ana rahmine düşmenin cinsel birleşmenin sonucu olduğunu henüz keşfetmemiş olan insanlar elbette yaşayan en geri ve ilkel insan olarak kabul edilebilirdi.

Frazer, totemizm değerlendirmesini *intichiuma* törenine odaklayarak totemik sistemi tümüyle yeni bir ışık altında görmeye başladı: en doğal insan gereksinimlerini karşılamak için tümüyle pratik bir örgütlenme olarak. ... Frazer, *intichiuma* töreninden elde ettiği içgörünün ışığında kendi totemini yeme yaşayışının insanları durumdaki daha önemli bir öğeye, yani diğer insanların gereksinimlerini karşılamak için yenebilir bir totemden olabildiğince çok üretme emrine kör kıldığına inanmaya başladı.

Hayvanların asla kendi türleriyle beslenmediklerini gözlemlemekten doğduğunu düşündü: böyle yapmak totemleriyle özdeşleşmelerinde bir gedik anlamına gelebilir ve sonuçta onu denetleme güçlerini azaltabilirdi.

Durkheim ve Lang'ın (1903 ve 1905) itirazları karşısında bu iddianın savunulamaz olduğu görülür. Tam tersine Arunta, Avustralya kabilelerinin en gelişmiş ve totemizmin başlangıçtan çok çöküş evresini temsil eden olarak görünür.

(C) Ruhbilimsel Kuramlar

Buna göre, totemizmin nihai kaynağı vahşilerin insan ve hayvanların kendi türlerini üretme süreçlerini ve özellikle de erkeğin döllemedeki rolünü bilememeleri olur. Döllenme eylemiyle çocuğun doğumu (ya da devinimlerinin ilk kez algılanması) arasındaki uzun boşluk bu bilgisizliği kolaylaştırmış olmalı. Bu durumda totemizm erilden çok dişil aklının bir eseri olur: kökleri "hamile kadının hasta düşlemlerinde" yatar. ... Son derece doğal ve görünürde son derece evrensel olan bu türden anneye özgü düşlemler totemizmin kökü olarak görünür." (Frazer,1910)

Frazer'in kuramlarından bu üçüncüsüne temel karşı çıkış ikinci yada toplumbilimsel olana karşı ileri sürülenle aynıdır. Arunta, totemizmin başlangıçlarından çok uzak görünür. ... Atalarının ruhlarını onurlandırmayı amaçlayan bir tür spekülasyon uğruna babalığı kurban etmiş gibidirler. Bir bakirenin ruh tarafından gebe bırakılması mitini genel bir ana rahmine düşme kuramına genişletmişlerdir.

(b) ve (c) DIŞ EVLİLİĞİN KÖKENİ VE TOTEMİZMLE İLİŞKİSİ

Durkheim (1898, 1902 ve 1905) totemlere ilişik olan tabunun aynı totemden bir kadınla cinsel ilişkide bulunmaya karşı bir yasa içermesinin kaçınılmaz olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Totem erkekle aynı kandandır ve bu nedenle kan dökme yasağı (kızlığı bozma ve adetle bağlantılı olarak) kendi toteminden bir kadınla cinsel ilişki kurmasını engeller.

İki kurum arasındaki zamandizinsel ilişkiler söz konusu olduğunda yetkililerin çoğu totemizmin en eskisi olduğu ve dış evliliğin sonradan doğduğunda görüş birliği içindedirler.

McLennan (1865) ... Dış evliliğin yaygın oluşunu kız çocukların çoğunun doğum sırasında öldürülmesi uygulamasının ilkel toplumlarda kadın azlığına yol açmış olduğu varsayımıyla açıkladı.

Diğer dış evlilik savunucuları, bunun tersine ve daha doğru olarak, dış evlilikte ensesti engelleyecek bir kurum görmüştür.

Evlilik sınıflarının başlamasıyla ortaya çıkan ilk kısıtlamalar genç kuşağın cinsel özgürlüğünü (yani, erkek ve kız kardeşlerle oğul ve anneler arasındaki ensesti) etkilemişken babalar ve kızlar arasındaki ensestin yalnızca kuralların daha da genişletilmesiyle engellenmiş olduğunu gözlemlemek ilginçtir.

"Derin bir insan içgüdüsünün neden yasayla desteklenmesi gerektiğini anlamak kolay değildir. İnsana yemesini ve içmesini emreden yada ellerini ateşe sokmalarını yasaklayan bir yasa yoktur. İnsanlar bu içgüdüleri bozmanın gerektireceği yasal değil ama doğal cezalar korkusuyla içgüdüsel olarak yer, içer ve ellerini ateşten uzak tutarlar. Yasa insana yalnızca içgüdülerinin onu yapmaya yönelttiği şeyleri yapmasını yasaklar; bizzat doğanın yasakladığı ve cezalandırdığı şeyleri yasaklamak ve cezalandırmak yasa için gereksiz olur. Bu nedenle her zaman, yasanın yasakladığı suçların pek çok insanın işlemeye karşı doğal bir eğilimi bulunduğu suçlar olduğunu emin bir biçimde varsayabiliriz. Eğer böyle bir eğilim olmasaydı böyle suçlar olmazdı ve böyle suçlar işlenmeseydi onları yasaklamaya ne gerek vardı? Dolayısıyla ensestin yasalarla yasaklanmasından enseste karşı doğal bir hoşnutsuzluk olduğunu varsaymak yerine ensestten yana doğal bir içgüdü bulunduğunu ve eğer yasa onu diğer doğal içgüdüleri olduğu gibi bastırırsa bunu, uygar insan bu doğal içgüdülerin doyurulmasının toplumun genel çıkarı için zararlı olduğu sonucuna vardığı için yaptığını varsaymalıyız." (Frazer)

Genç insanların ilk cinsel uyarılmalarının değişmez biçimde enseste bağlı bir doğada olduğunu ve bastırıldıkları zaman bu itkilerin daha sonraki yaşamda nevrozların güdü güçleri olarak pek de abartılamayacak bir rol oynadıklarını göstermişlerdir.

Darwin üst düzey maymunların alışkanlıklarından insanların da başlangıçta, en yaşlı ve en güçlü erkeğin kıskançlığının rasgele cinsel ilişki engellediği, göreceli olarak küçük grup ya da hordalarda yaşadıklarını çıkardı. ... "En olası görüş ilksel insanın en eski zamanlarda diğer erkeklere karşı kıskançlıkla koruduğu, elde edebileceği ve bakabileceği kadar çok sayıda kadınla birlikte küçük topluluklarda yaşadığıdır. Ya da tıpkı Goril gibi pek çok kadınla tek başına yaşardı: çünkü tüm yerliler bir grupta yalnızca bir yetişkin

erkek görüldüğünde hemfikirdir; genç erkek büyüdüğünde üstünlük için bir yarışma yapılır ve en güçlü olan diğerlerini öldürerek ve kovarak: kendisini topluluğun başı olarak belirler. Bu şekilde koyulan ve etrafta dolaşan genç erkekler sonunda bir partner bulmayı başardıklarında aynı ailenin sınırları içinde çok yakın iç üremeyi engellemiş olurlar." (Darwin, 1871)

Kovulduktan sonra her biri, liderinin kıskançlığı nedeniyle cinsel ilişki üzerine aynı yasağın hüküm süreceği benzer bir horda kurabilir. Zaman içinde bu, ileride bilinçli bir yasaya genişleyen şeyi yaratır: "Bir evi paylaşanlar arasında cinsel ilişki olmaz." Totemizmin yerleşmesinden sonra bu kural başka bir şekil alacaktır: "Totem içinde cinsel ilişki olmaz."

Andrew Lang (1905), dış evliliğin totemik yasalardan doğduğunu ileri süren (Durkheim'in savunduğu) diğer kuramı da destekler. Bu iki bakış açısını birleştirmek biraz güçtür: ilk kurama göre dış evlilik totemizmden önce başlarken ikincisine göre ondan türer.

(3)

Çocuklarla ilkel insanların hayvanlara yönelik davranışları arasında büyük ölçüde benzerlik vardır. Çocuklarda erişkin uygar insanları kendi doğalarıyla diğer tüm hayvanları arasında keskin bir çizgi çizmeye zorlayan kibrin izi bile yoktur. Hayvanları kendileriyle tam eşit görmeye karşı hiçbir vicdani engelleri yoktur. Bedensel gereksinimlerini ortaya koymada ket vurulmamış olduklarından kuşkusuz hayvanları kendilerine, bilmece gibi gelen büyüklerinden daha yakın hissederler.

Çocuk aniden belli bir hayvan türünden korkmaya ve o türün bir üyesine dokunmaktan ya da onu görmekten kaçınmaya başlar. Bir hayvan fobisinin klinik tablosu ortaya çıkmaya başlar - çocuklukta görülen psikonevrotik hastalığın belki de en yaygın ve en eski biçimi.

Bu giz her olguda aynıydı: söz konusu olanlar erkek çocuklar olduğunda korkulan zeminde babalarıyla ilgiliydi ve yalnızca hayvana yer değiştirmişti.

Çocukta annesi için rekabetten doğan baba nefreti onun aklında sınırsız bir egemenlik kuramaz; aynı insana karşı köklü sevgi ve hayranlığa karşı savaşmak zorundadır. Çocuk, babasına karşı bu çift yönlü, bu çifte değerli duygusal tutumdan doğan çatışmadan, düşmanca ve korku dolu duygularını babasının bir yerine-geçenine yer değiştirerek kurtulur.

Hem Oedipus hem de iğdiş edilme karmaşalarında baba aynı rolü oynar - çocukluğun cinsel ilgilerine korkunç bir düşman rolü. Tehdidinde bulunduğu ceza iğdiş edilme ya da onun yerine-geçeni olan kör etmedir.

Bu gözlemler (erkekler söz konusu olduğunda) totemizm formülünde totem hayvanının yerine babayı koymamızı doğrular. Bu ileri adımda yeni ya da özellikle cesur bir şey olmadığı görülecektir. Aslında, ilkel insanların kendileri de aynı şeyi söyler ve günümüzde totemik sistemin hala geçerli olduğu yerlerde totemi ortak ata ve asıl baba olarak tanımlarlar.

Eğer totem hayvanı babaysa totemizmin iki ana kuralı, çekirdeğini oluşturan iki tabu yasağı -totemi öldürmeme ve aynı totemden bir kadınla cinsel ilişkide bulunmama-babasını öldüren ve annesiyle evlenen Oedipus'un iki suçuyla ve yetersiz biçimde bastırılması ya da yeniden uyanması belki de her nevrozun çekirdeğini oluşturan, çocukların iki asal isteğiyle içerikleri açısından çakışır. Eğer bu benzerlik talihin yanıltıcı bir oyunu değilse anlaşılacak kadar uzak geçmişte kalan totemizmin başlangıcına ışık tutmamızı sağlaması gerekir. Bir başka deyişle, totemik sistemin Oedipus karmaşasının içerdiği durumların bir ürünü olmasının olası olduğunu göstermemizi sağlayacaktır.

(4)

Robertson Smith (1894), sunakta kurban etme eyleminin eskil dinlerdeki temel özellik olduğunu açıklar. ... Ancak başlangıçta kurbanın gönlünü almak ya da beğenisini kazanmak için ilaha bir şey sunmak şeklindeki daha sonraki anlamından farklı bir anlamı vardı. Önceleri kurbanın "ilah ve ona tapanlar arasında bir dostluk eylemi"nden başka bir şey olmadığı gösterilebilir.

Kurban için sunulan şeyler yenilebilir ya da içilebilir şeylerdi; insanlar ilahlarına kendilerini yaşatan şeyleri kurban ettiler: et, tahıl, meyve, şarap ve yağ.

Dilsel kalıntılar kurbanın tanrıya ayrılan parçasının başlangıçta gerçekten onun yiyeceği olarak kabul edildiğini kesin kılar. Tanrıların doğası giderek maddiliğini yitirince bu kavram bir engel haline geldi. ... İçecek sunumu başlangıçta kurban hayvanın kanını içeriyordu. Sonradan bunun yerini şarap aldı. Eski çağlarda şarap "üzümün kanı" olarak kabul edilirdi ve çağdaş şairler tarafından böyle tanımlanmaktadır.

Bu türden kurban toplumsal bir tören, tüm klan tarafından kutlanan bir şenlikti. Genel olarak din topluluğunun bir işi ve dini görev de toplumsal yükümlülüğün bir bölümüydü. Kurban her yerde bir bayramı içerir ve bir bayram kurbandsız kutlanamaz.

Toplu kurban yemeğinin etik gücü birlikte yeme ve içmenin önemine ilişkin çok eski düşüncelere dayalıdır. Bir insanla yiyip içmek dostluğun ve karşılıklı toplumsal yükümlülüklerin bir simgesi ve onaylamasıydı. Kurban yemeğiyle doğrudan ifade edilen şey yalnızca tanrı ve ona tapanların "sofra arkadaşları" olduğuydu ama karşılıklı ilişkilerindeki diğer her şey buna dahil edilmişti. Çöl Arapları arasında hala yürürlükte olan gelenekler ortak bir yemekte bağlayıcı olan şeyin dini bir etmen değil bizzat yeme eylemi olduğunu gösterir. Bu bedevilerden biriyle en küçük lokmayı yiyen ya da onun sütünden bir yudum alan birinin artık bir düşman olarak ondan korkması gerekmez, aksine onun korumasından ve yardımından emin olabilir. ... Ancak birlikte yenen yemek bedende kaldığı sürece.

İlkel toplumlarda mutlak ve bozulamaz olan tek bir bağ vardı akrabalık. Böyle bir ortaklığın dayanışması tamdı. "Bir akraba, fiziksel bir birlik olarak adlandırılması gereken şeyde, yaşamları tek bir ortak yaşamın parçaları olarak ele alınabilecek kadar birbirine bağlanmış olan insanlar grubuydu. ... Eğer bir insan tanrısıyla yemek paylaşmışsa onunla aynı özden geldiklerine dair bir inancı ifade ediyordur ve bir yabancı olarak kabul ettiği biriyle asla yemeğini paylaşmayacaktır.

O halde, kurban yemeği başlangıçta yalnızca akrabaların birlikte yiyebilecekleri yasına uygun olarak akrabaların bir bayramıydı.

Hayvan olmadan bir klan bir araya gelmez. ... Robertson Smith, bir kurbanın öldürülmesinin başlangıçta "birey için yasadışı olan ve ancak tüm klanın suçun sorumluluğunu paylaşması halinde onaylanabilecek eylemler arasında bulunduğunun kuşku götürmediğini belirtir. ... Kurban yemeğine katılan herkesin kurbanın etinden bir parça yemesi kuralı suçlu bir kabile üyesinin cezasının tüm kabile tarafından verilmesi kuralıyla aynı anlamı taşır. Bir başka deyişle, kurban hayvanına kabilenin bir üyesi gibi davranılır; kurban eden topluluk, tanrı ve kurban hayvanı aynı kandandı ve aynı klanın üyeleri idi.

Hayvanların evcilleştirilmesi ve sığır yetiştiriciliğinin başlaması eski günlerin katı ve katışksız totemizmine her yerde son vermiş görünür.

Kurban ederek öldürmenin kutsal gizemi "tapınanlarla tanrıları arasında canlı bir birlik bağını yaratan ya da ayakta tutan kutsal harcın ancak bu yolla sağlanabileceği düşünceyi doğrular."

Özel mülkiyet düşünceinin yerleşmesiyle birlikte kurban ilaha verilen bir armağan, mülkiyetin insandan tanrıya aktarılışı olarak bakılmaya başlandı. ... İlk çağlarda kurban hayvanının kendisi kutsaldı, yaşamı dokunulmazdı; yalnızca klanın tüm üyelerinin suça katılması ve tanrının huzurunda suçu paylaşmaları halinde öldürülebilirdi; böylelikle kutsal öz klan üyeleri tarafından alınıp tüketilebilecek ve dolayısıyla birbirleriyle ve ilahla özdeşleşmeleri sağlanacaktı. Kurban eylemi kutsal bir ayindi ve kurban hayvanı da klanın bir üyesiydi. Aslında öldürülmesi ve tüketilmesiyle klan üyelerini canlandıran ve tanrıya benzerliklerini güvenceye alan şey eskil totem hayvanı, ilkel tanrının bizzat kendisiydi.

Robertson Smith'in diğer durumlarda tüketilmesi yasak olan totemin ayinle öldürülmesi ve toplu halde yenmesinin totemik dinin önemli bir özelliği olduğu şeklindeki savını benimsemeyi öneriyorum.

(5)

Yası şenlik neşesi izler. ... şenliğin özü daha çok bu aşırılıktır; genelde yasak olanı yapma özgürlüğü şenlik duygusunu doğurur.

Darwin'in ilkel hordasında totemizmin başlangıcına yer yoktur. Orada bulunduğumuz tek şey tüm dişileri kendisine saklayan ve büyüdükçe oğullarını uzaklaştıran sert ve kiskanç bir babadır. Toplumun bu ilk durumu hiçbir zaman gözlem nesnesi olmamıştır. Gerçekten karşılaştığımız en ilkel örgütlenme türü -ve belli kabilelerde bu ün de yürürlükte olanı- erkek gruplarını içerir; bu gruplar eşit haklara sahip üyelerden oluşur ve anne yoluyla soygeleşim de dahil olmak üzere totemik sistemin kısıtlamalarına tabidirler.

Bir gün uzaklaştırılan erkek kardeşler bir araya geldiler, babalarını öldürerek yiyip yuttular ve böylece ataerkil hordaya son verdiler. Birleşerek, bunu yapma gücünü buldular ve tek tek gerçekeştirmeleri olanaksız olan şeyi başardılar. ... Yamyam vahşiler olduklarından kurbanlarını öldürmenin yanı sıra yiyip yuttuklarını söylemeye gerek yok. Kuşkusuz haşin ilkel kardeşlerden her biri için korkulan ve kiskanılan bir modeldi ve onu

Yiyip yutma eyleminde onunla özdeşleşmelerini tamamladılar ve her biri onun gücünün bir bölümünü kazandı. Bu durumda belki de insanoğlunun ilk şenliği olan totem yemeği pek çok şeyin –toplumsal örgütlenmenin, ahlaki kısıtlamaların ve dinin- başlangıcı olan bu unutulmaz ve suç niteliği taşıyan eylemin bir yinelemesi ve anma töreni olur.

O zamana dek gerçek varlığı tarafından engellenen şey ondan sonra ruhçözümlemesinde "ertelenmiş itaat" adıyla çok iyi bildiğimiz ruhbilimsel işleme uygun olarak bizzat oğlanlar tarafından yasaklandı. Totemin, babalarının yerine-geçenin öldürülmesini yasaklayarak suçlarını hükümsüz kıldılar ve artık serbest kalmış olan kadın üzerindeki iddialarını geri çekerek suçlarının meyvelerinden vazgeçtiler.

İnsan ahlakının başlangıcı olan totemizmin iki tabusu ruhbilimsel açıdan eşit değerde değildir. ... Cinsel arzular insanları birleştirmes tersine onları böler. Kardeşlerin, babalarını yenmek için birleşmiş olmalarına karşın kadın söz konusu olduğunda hepsi birbirlerinin rakibiydi. ... Yeni örgütlenme hepsinin birbirleriyle savaşımında çökerdi çünkü hiçbirisi babasının yerini başarıyla alabilecek kadar güçlü değildi. Bu nedenle -belki de çok sayıda tehlikeli krizden geçtikten sonra- eğer birlikte yaşayacaklarsa kardeşlerin, arzuladıkları ve babalarını öldürmelerindeki baş güdü olan kadınlardan hep birlikte vazgeçmelerini sağlayan, enseste karşı bir yasa koymaktan başka seçeneği yoktu. Bu yolla kendilerini güçlü kılmış olan -ve belki de hordadan sürgün edildikleri dönemden kaynaklanan eşcinsel duygular ve eylemlere dayalı- örgütlenmeyi kurtardılar. Bachofen' in (1861) tanımladığı ve daha sonra yerini ataerkil aile örgütlenmesine bırakan anaerkillik kurumunun tohumları da burada olabilir.

Öte yandan totemizmin din yolunda bir ilk girişim olarak kabul edilme iddiası bu iki tabudan ilkinde -totem hayvanının canını alma üzerine tabuya- dayalıdır.

Totemik din bu duyguyu yatıştırma ve ona karşı ertelenmiş bir itaat yoluyla babanın gönlünü alma şeklinde girişimle evlatça suçluluk duygusundan doğdu. Tüm daha sonraki dinler aynı sorunu çözme doğrultusunda girişimler olarak görünür.

Totemik din yalnızca vicdan dışavurumlarını ve kefaret girişimlerini içermekle kalmadı baba karşısındaki zaferin bir anısı olarak da hizmet etti. Bu zafer karşısındaki doyum, ertelenmiş itaat kısıtlamalarının artık yürürlükte olmadığı geleneksel totem yemeği şenliğinin yerleşmesine yol açtı.

Kardeşler birbirlerinin yaşamlarını bu şekilde güvenceye alarak kimsenin bir değerine hepsinin birlikte babalarına davranmış oldukları gibi davranamayacağını bildiriyorlardı. ... Dinsel tabanlı totem öldürme yasağına şimdi toplumsal tabanlı kardeş öldürme yasağı eklenmişti. ... Önce ataerkil horda, varlığı kan bağıyla güvenceye alınmış olan kardeşçe klanla yer değiştirmişti. Artık toplum suç ortaklığına dayalıydı; din, suçluluk duygusu ve ona bağlı olan vicdan azabı üzerine kuruldu; ahlak ise kısmen bu toplumun gerekliliklerine kısmen de suçluluk duygusunun talep ettiği kefarete dayalıydı.

(6)

Totemik kurban teması ve baba-oğul ilişkisi.

Robertson Smith, eskil totem yemeğinin özgün kurban biçiminde yinelendiğini göstermiştir. Eylemin anlamı aynıdır: ortak bir yemeğe katılarak kutsallaşma. Yalnızca tüm katılanların dayanışmasıyla hafifletilebilecek olan suçluluk duygusu da devam eder. Yeni olan şey kurbanın varsayılan huzurunda kesildiği, sanki bir klan üyesiymiş gibi yemeğe katılan ve yemeği tüketenlerin özdeşleştiği klan ilahıdır. Nasıl oldu da tanrı başlangıçta yabancı olduğu bir duruma geldi?

Bireylerin ruhçözümlemesi bize ısrarla her birinin tanrısının babasına benzer biçimde oluşturulduğunu, Tanrıyla kişisel ilişkisinin bizzat babasıyla ilişkisine bağlı olduğunu ve bu ilişkiyle birlikte salınıp, değiştiğini ve temelde Tanrının yüceltilmiş babadan başka bir şey olmadığını öğretir. Ruhçözümlemesi tıpkı totemizmde tatmin kabile atası olarak adlandırıldığı gibi Tanrıyı baba olarak adlandıran dindarlara inanmayı önerir. Eğer ruhçözümlemesinin dikkate değer bir yanı varsa bu kavramdaki ataerkil ögenin en önemli öge olması gerekir. Ama o zaman ilkel kurban durumunda baba iki kez temsil edilmiş olur: bir kez Tanrı olarak ve bir kez de totemik kurban hayvanı olarak.

Tanrıyla kutsal hayvan arasında çok sayıda ilişki olduğunu biliyoruz.

Dolayısıyla bizzat tanrının totem hayvanı olduğunu ve dini duygunun daha sonraki bir evresinde ondan gelişmiş olduğunu varsaymak ussal görünür. Ama totemin vekil babadan başka bir şey olmadığı düşüncesi bizi daha fazla tartışmadan kurtarır. Bu durumda, totem vekil-babanın ilk biçimiyken tanrı, babanın yeniden insan şeklini aldığı daha sonraki bir biçimi olur. İman içinde insanın babayla ve belki de hayvanlarla ilişkisinde de bazı temel değişiklikler gerçekleşmişse dinin her biçiminin kökenini oluşturan şeyden -baba özleminden- türeyen bu türden yeni bir yaratı meydana gelebilir.

Babalarını öldürme amacıyla bir araya gelen erkek kardeşlerin her birinde onun gibi olma isteği uyanmış ve bunu totem yemeğinde vekil babalarının parçalarını içe alarak ifade etmişlerdir. ... Her birinin uğruna çaba gösterdiği şey bu olsa da gelecekte hiçbirinin babanın üstün gücünü elde edemedi ya da etmesine izin verilmedi. ... Belli kültürel değişikliklerin bir sonucu olarak, tüm klan üyeleri arasında egemen olan ilk demokratik eşitlik savunulamaz hale geldi ve aynı zamanda tanrılar yaratarak eskil baba ülküsünü canlandırma şeklinde, belli insanlara duyulan saygıya dayalı, bir eğilim gelişti. Bir insanın tanrı haline gelmesi ya da bir tanrının ölmesi kavramı günümüzde bizi inanılmaz ölçüde küstahlık olarak etkiler; ama klasik antik çağda bile bunda yanlış bir şey yoktu. ... Onların düşüncelerinde tanrılar ve insanlar yakındı çünkü pek çok aile soylarını tanrıya dek geri izliyordu.

Babaya yönelik tutumdaki değişikliğin din alanıyla kısıtlı kalmadığı, insan yaşamının babanın ortadan kalkmasından etkilenmiş olan diğer yönüne de -toplumsal örgütlenmeye- genişlediği kesin görünür. Baba-ilahların girmesiyle babasız toplum yavaş yavaş ataerkil temellerde örgütlenmiş bir topluma dönüştü.

İstisnasız her yerde kurbanı yüklenen önem kendisine yapılan haksızlık için babaya bu suçun anıldığı aynı eylemde doyum sunmasında yatar.

Zaman geçtikçe hayvan kutsal özelliğini ve kurban da totem şenliğiyle bağlantısını yitirdi; ilaha basit bir armağan, tanrı adına bir vazgeçme eylemi haline geldi. Tanrı Hazretleri

insanın o kadar üstüne yüceltildi ki yalnızca bir aracı -rahip- üzerinden kendisine yaklaşılabildi, Aynı zamanda toplumsal yapılarda tanrı-krallar ortaya çıktı ve devlete ataerkil sistemi soktu. Tahttan indirilen ve yeniden çıkarılan babanın intikamının acı olduğu itiraf edilmelidir: otoritenin egemenliği zirveye çıkmıştı. Buyruk altına alınan oğullar kendilerini suçluluk duygusunun ağırlığından daha da kurtarmak için yeni durumdan yararlandılar. Artık şimdiki haliyle kurbandan hiçbir biçimde sorumlu değildiler. Bunu isteyen ve düzenleyen Tanrı Hazretleriydi.

İki yeni vekil-babanın -tanrılar ve krallar- egemenliğinin ilk evreleri dinin bir özelliği olarak kalan çifte değerliliğin en canlı işaretlerini gösterir.

Latin kabilelerinin ilk krallarının tanrı rolü oynayan yabancılar olduğunu ve belli bir şenlikte törenle öldürüldüklerini ileri sürer. Öyle görünüyor ki her yıl bir tanrının kurban edilmesi (ya da bir başka biçim olarak kendini kurban etme) Sami dinlerinin temel bir öğesiydi. Yerküresinin yerleşilmiş olan en farklı bölgelerinde uygulanan insan kurban etme törenleri kurbanların sonlarını ilahın temsilcileri olarak karşıladıklarına kuşku bırakmaz ve canlı insanın yerini cansız bir kuklanın almasıyla bu kurban ayinlerinin geç dönemlere kadar uzandığı izlenebilir. ... Smith (1894), kurban eyleminin nesnesinin her zaman aynı -şimdi tanrı olarak tapılan şey, yani baba- olduğunu büyük bir dürüstlikle itiraf eder. ... Başlangıçtaki hayvan kurban edilmesi zaten insan kurbanı-babanın törenle öldürülmesi- için bir yerine-geçendi; dolayısıyla vekil-baba bir kez daha insan şekline büründüğünde hayvan kurbanı da insan kurbanına geri dönüştürülebilirdi.

"Yas ilahi tragedyayla duygusal paylaşımın kendinden değil ama doğaüstü öfke korkusu tarafından zorlanmış ve dayatılmış bir ifadesidir. Ayrıca yas tutanların başlıca hedefi tanrının ölümünden sorumlu olmayı reddetmektir.

Dinlerin daha sonraki gelişimi sırasında iki canlı etmenin, yani oğulların suçluluk duygusu ve isyankarlığının hiç tükenmediğini varsayalım.

Oğlanların kendilerini tanrı-babanın yerine koyma çabaları daha da belirgin hale geldi. Tarımın başlaması ataerkil ailede oğlanın önemini arttırdı. Enstest libidosunun, Toprak Anayı işleyişinde simgesel doyum bulan yeni dışavurumları için cesaret buldu. Attis, Adonis ve Tammuz gibi bitkilerin ruhu olan ve aynı zamanda ana tanrıçaların sevgisinden yararlanan ve babalarına meydan okuyarak anneleriyle enstest suçu işleyen genç tanrılar ortaya çıktı.

Hıristiyanlık eskil dünyaya ilk kez sızdığında Mitras dininin rekabetiyle karşılaştı ve uzun bir süre iki ilahtan hangisinin zafer kazanacağı belirsizdi. Figürünü saran ışık halesine rağmen İran'lı tanrı bizim için belirsiz kalır. Mitras'ı bir boğayı öldürürken betimleyen oymalardan onun babasını tek başına kurban eden ve böylece kardeşlerini suç ortaklığının yükünden kurtaran bir oğlu temsil ettiğini çıkartabiliriz. Suçlarını hafifletmenin bir başka yöntemi daha vardı ve bu yöntem ilk kez İsa tarafından kullanıldı. Kendi yaşamını feda etti ve böylece kardeşlerini ilk günahı kurtardı.

Hıristiyan mitinde ilk günahın Tanrı-babaya karşı olduğu kuşku götürmez. Ancak, eğer İsa kendi yaşamını kurban ederek insanoğlunu ilk günahın yükünden kurtardıysa günahın bir cinayet olduğu sonucuna varırız. İnsan duygularında son on derece derinlere

kök salmış olan kısas yasası bir cinayetin ancak bir başka yaşamın kurban edilmesiyle ödenebileceğini belirtir: kendini kurban etme kan-suçuna işaret eder. Ve eğer bu, bir yaşamın kurban edilmesi tanrı-babayla kefareti sağlıyorsa bedeli ödenmesi gereken suç yalnızca babanın öldürülmesi olabilirdi.

Kurban olgusuyla birlikte, uğurlarına babaya karşı isyanın başlatılmış olduğu kadınlardan tümüyle vazgeçmede söz konusu olduğundan babayla kefarete çok daha eksiksizdi. Ama bu noktada değişmez ruhbilimsel çifte değerlilik yasası devreye girdi. oğlun babaya karşı olası en büyük kefarete olarak sunduğu bu eylemi aynı zamanda babasına karşı isteklerinin gerçekleşmesini de sağladı. Babanın yanı sıra ya da daha doğrusu babanın yerine Tanrı oldu. Baba dininin yerini oğul dini aldı. Bunun bir göstergesi olarak eski totem yemeği -artık babanın değil- oğlun et ve kanını tüketen kardeşlerin bu şekilde kutsallık kazandığı ve kendilerini onunla özdeşleştirdikleri komünyon biçiminde yeniden canlandı. Dolayısıyla çağlar boyunca totem yemeğinin hayvan kurbanıyla, hem ilah hem insan kurbanıyla ve Hıristiyan komünyonu ile özdeşleşmesini izleyebilir ve tüm bu ayinlerde insanoğlunun sırtına bu denli ağır yük bindiren ama yine de az ya da çok gurur duydukları suçun etkisini görebiliriz. Ancak Hıristiyan komünyonu temelinde babanın yeniden bir yana bırakılması, suçun bir tekrarıdır.

(7)

Tragedyanın kahramanı acı çekmeliydi; bu, bir tragedyanın özü olarak günümüze dek devam etti. ... Suç genelde ilahi yada imani bir otoriteye karşı isyanda yatar ve sempati duygularıyla kahramana eşlik eden Koro onu engellemeye, uyarmaya ve sakinleştirmeye çalışır ve aceleci eylemi için uygun ceza olarak duyumsanan şeyle karşılaştığında onun için yas tutar.

Ama neden tragedya Kahramanının acı çekmesi gerekiyordu? ... Acı çekmesi gerekiyordu çünkü o, yanlış bir dönüşle tekrar yasalastırılmakta olan eski büyük tragedyanın Kahramanı, ilk babaydı ve trajik suç koroyu kendi suçlarından kurtarmak için kendi üstüne almak zorunda kaldığı suçtu. ... Uzak gerçeklikte Kahramanın acılarına neden olanlar aslında Koro üyeleri idi; ancak şimdi sempati ve üzüntüyle kendilerini yiyip bitiriyorlardı ve kendi acılarından bizzat kahraman sorumluydu. Omuzlarına yüklenen suç, yani büyük bir otoriteye karşı haddini bilmezlik ve isyankarlık, tam da Koro üyelerinin, kardeşler birliğinin sorumlu olduğu suçtu. Dolayısıyla trajik Kahraman, istemeden de olsa Koronun kurtarıcısı haline geldi.

Bu kısa araştırmanın sonucunun dinin, ahlakın, toplumun ve sanatın başlangıçlarının Oedipus karmaşasında keştiğini gösterdiğinde ısrar etmek isterim. ... Toplumsal ruhbilim sorunlarının da tek bir somut nokta temelinde çözülebilir olduğu buluşu bana en şaşırtıcısı olarak görünür - insanın babasıyla ilişkisi. ... Pek çok önemli kültürel kurumun altında terimin gerçek anlamıyla duygusal çifte değerliliğin -yani aynı nesneye karşı eşzamanlı sevgi ve nefretin varlığının- yattığını göstermek için çok sayıda fırsatım oldu. ... Olası bir varsayım bunun duygusal yaşamımızın temel bir görüngüsü olduğudur. Ama bir diğer olasılık, yani başlangıçta onun duygusal yaşamımızın bir bölümünü oluşturmadığı ama insan ırkı tarafından çağdaş bireylerin ruhçözümsel araştırmasının hala çok güçlü olduğunu gösterdiği, baba karmaşalarıyla bağlantılı olarak edinildiği olasılığı bana oldukça dikkate değer görünür.

Zihinsel süreçlerin tıpkı bir bireyin aklında olduğu gibi gerçekleştiği, kolektif bir aklın varlığını aldığı gözden kaçmış olamaz. ... Babaları tarafından kötü davranılan oğullar kuşaklarında gelişmiş olabilecek türden duygusal bir sürecin babaları devre dışı bırakıldığı için böyle bir davranıştan muaf olan yeni kuşaklara yayıldığını varsaydım.

Bireyin yok olmasının neden olduğu zihinsel eylem kesintilerini göz ardı etmeyi olası kılan bir kolektif akıl varsayımı olmadan genel olarak toplum ruhsal bilimi olamaz. Ruhsal süreçler bir kuşaktan diğerine devam etmeseydi, her kuşak yaşama yönelik tutumunu yeniden edinmek zorunda kalsaydı bu alanda hiçbir ilerleme ve sonra da hiçbir gelişme olmazdı. ... Bir kuşak zihinsel durumunu bir diğerine aktarmak için hangi yolları ve araçları kullanır?

Zihinsel itkilerin arkalarında hiçbir iz bırakmayacak kadar baskılanabileceğini kabul etseydik sorun daha da güç görünürdü. Ama durum öyle değildir. En acımasız baskıya bile çarpıtılmış vekil itkiler ve onlardan kaynaklanan tepkiler için yer bırakmalıdır. ... Babayla ilk ilişkiden geri kalan tüm geleneklere, törenlere ve dogmalara ilişkin bu türden bilinçdışı bir anlayış daha sonraki kuşakların duygu miraslarını devralmalarını olası kılmış olabilir.

İkel toplumdaki ilk ahlaki emirler ve kısıtlamalar tarafından onu işleyenlere "suç" kavramını veren bir eyleme tepkiler olarak açıklanmıştı. Eylem için pişmanlık duydular ve asla yinelenmemesine ve yapılmasının hiçbir yararı olmadığına karar verdiler. Bu yaratıcı suçluluk duygusu aramızda hala sürmektedir.

Nevrotiklerin suçluluk duygusunun ardında yatan şey hiçbir zaman olaylara dayalı gerçeklikler değil daima ruhsal gerçekliklerdir Nevrotikleri niteleyen şey ruhsal gerçekliği olaylara dayalı olana yeğlemeleri ve düşüncelere normal insanların gerçekliklere verdiği kadar ciddi tepki vermeleridir.

Aynı şey ilkel insan için de geçerli olamaz mıydı? Narsisistik örgütlenmelerini bir görüngüsü olarak ruhsal eylemlerine olağanüstü değer biçtiklerine inanmakta haklıyız. Buna göre, yalnızca babalarına karşı düşmanca itki, yalnızca onu öldürme ve yiyip yutmaya yönelik istekli bir düşlemin varlığı totemizm ve tabuyu yaratan ahlaki kısıtlamanın konması için yeterli olurdu. ... İlk babanın uyguladığı baskı hissedilebildiği sürece ona karşı düşmanca duygular haklıydı ve bu duygular nedeniyle duyulacak pişmanlık daha sonraki bir günü beklemeliydi.

Sorunda tarihsel gerçeğin de bir payı vardır. Çocukluklarında bu saf ve basit kötü duygulara sahiptiler ve çocukluğun erksizliğinin izin verdiği ölçüde onları eyleme dönüştürdüler. O fazlasıyla erdemli bireylerin her biri çocukluğunda kötü bir dönemden geçti daha sonraki aşırı ahlaklılık döneminin öncüsü ve önkoşulu olan bir sapıklık evresi. Dolayısıyla, eğer ilkel insanda da -aldığı biçime dair hiçbir kuşkumuz olmayan- ruhsal gerçeğin başlangıçta olaylara dayalı gerçeklikle örtüştüğünü; ilkel insanın tüm kanıtların niyetlenmiş olduklarını gösterdiği şeyi gerçekten yaptığını varsayarsak ilkel insanlarla nevroitikler arasındaki benzerlik çok daha eksiksiz olarak saptanmış olur.

Düşünmeyle yapma arasında çizdiğimiz kesin ayrımın her ikisinde de olmadığı kuşkusuz doğrudur. Ama nevroitikler eylem açısından her şeyden çok ketlenmiştir: onlarda

düşünce eylem için tam bir yerine-geçendir. Öte yandan ilkel insanda ketlenme yoktur: düşünceler doğrudan eyleme geçer. Onlarda düşünce için bir yerine-geçen olan şey daha çok eylemdir. Ve yargının kesinliğini iddia etmeksizin, önümüzdeki olguda "başlangıçta Eylem vardı" söyleminin kabul edilebileceğini düşünmemin nedeni budur.